

ZAZANA

Umar (Amor) / Sayı: 10

Serr / Yıl 2016

Fiyatı: 5₺

Karl Hadank Zazaların yaşadığı bölgeye gelip, bizzat Zaza dili üzerine yerinde çalışarak, yaptığı tespitlerde Zazaca'nın ayrı bir dil, Zaza'ların ayrı bir millet olduğunu "Die Munderten der Zaza" adlı kitabında ayrıntılarıyla açıklayarak konuya son noktayı koymuştur. (1932)

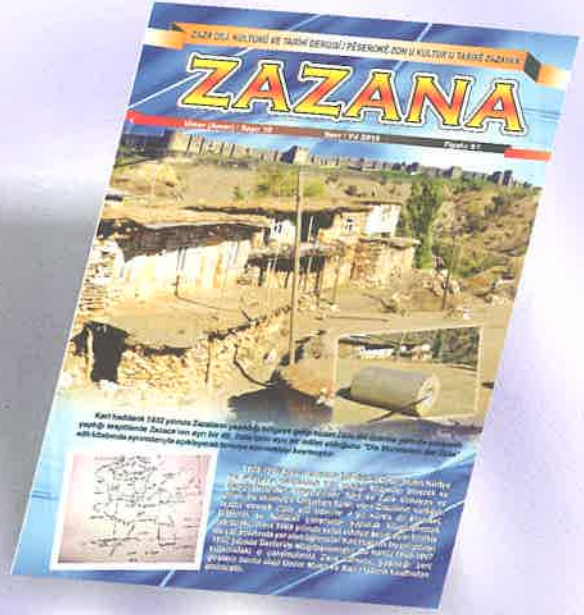

1903-1907 yılları arasında Dil Bilimci Oscar Mann Kürtçe ve Farsça'yı araştırmak için geldiği bölgede; Siverek ve Bingöl-Genç-Kor bölgelerinde Kürt ve Fars olmayan ve dilleri bu dillerden tamamen farklı olan Zazaların varlığını tespit ederek Zaza dili üzerine 4 yıl süren dil bilimsel, folklorik ve kültürel çalışmalar yaparak kitaplaştırmak istemiştir. Ama 1908 yılında vefat edince kendisiyle birlikte bu çalışmalarda yer alan öğrencisi Karl Hadank bu çalışmayı 1932 yılında Berlin'de kitaplaştırmıştır. Bu harita 1903-1907 yıllarındaki o çalışmalarda Zaza halkının yaşadığı yeri gösterir harita olup Oscar Mann ve Karl Hadank tarafından çizilmiştir.

- **İmtiyaz Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü**
Abdulkadir BÜYÜKSAYAR
- **Genel Yayın Seçici Kurulu**
Abdulkadir BÜYÜKSAYAR
Mahmut PAMUKÇU
Ali KAYA
- **Genel Koordinatör**
Fahri PAMUKÇU
- **Diyarbakır Sorumlusu**
Faysal GÖL

“Köşe yazarları yazılarından
kendileri sorumludur”

İLETİŞİM

0 555 211 11 00

e-mail: zazanadergisi@hotmail.com

facebook

SAYFAMIZ ONLINE HİZMETİNİZDE.
BİZE 7/24 SAAT AŞAĞIDAKİ LİNKTE ULAŞABİLİRSİNİZ.
<https://www.facebook.com/ZazanaDergisi>

SPONSOR:

ZAZANA
İLETİŞİM
CEP AKSESUAR
DÜNYASI

Zazana iletişim:

Emek Caddesi
Kaynar-tepe Camii Civarı
BAĞLAR/DİYARBAKIR

4

ÖĞRETMEN-YAZAR HAKKI ÇİMEN'LE RÖPORTAJ
Sunni ve Alevi Zazaların ortak başarıları var. Zaza halkı kadim bir halktır. Zaza aydınlarının, Zaza tarihinin ve Zaza kültürünün anahtarı Zaza Dili'dir. Bu anahtarı asla kaybetmemeliyiz.

ZAZANA DERGİSİ

16

SAKLI BİR GÜÇ ZAZALAR.....	Ali Pironij.....	2
MINARAYA ÇIHAR LINGA.....		3
ÖĞRETMEN-YAZAR HAKKI ÇİMEN'LE RÖPORTAJ.....		4
GAGAN ÇAR-IN ARDINDAN.....	Ali Meymandar.....	6
ƏMƏ KİMON.....	Rafiq Celilov.....	7
KORMIŞKAN.....	Kenan Esmer.....	8
RINDEYMI.....	Masum Dinç.....	9
HANI İLÇESİNİN ADI VE TARİHİ ÜZERİNE - 2.....	Hayri Başbuğ.....	10
KOYO BERZ İLE DOLU DOLU.....		16
ZAZA TARİHİNDEN.....	Mehmet Aşkın.....	27
TALIŞ DİLİ KARŞILAŞTIRMA.....		30
İNİYO SIPE.....	Roşan Hayig.....	31
PAŞTIYA XO MEBESTI ŞILTA BARIYA.....	Mustafa Karabulut.....	32
YUNUS ÇİFTÇİ İLEMİNİ RÖPORTAJ.....		33
BİZ ZAZALAR GÜÇLÜYÜZ.....		34
ZAZACA KÜRTÇE'DEN ÇOK FARKLI BİR DİLDİR.....	Ali Pironij.....	35
STAND ÇALIŞMALARI.....		36

TEYESTEY / İCİNDEKİLER

ZAZALARIN
ZAZACA TİYATROYA
MUTHİŞ BİR İLGİSİ VAR

33

7

10

SAKLI BİR GÜÇ ZAZALAR

Zazalar Türkiye'de Türkler ve Kürtler tarafından paylaşılmayan bir halktır. Çünkü Zazalar hangi tarafta olursa o taraf büyük bir güç kazanmış oluyor. Zaza etkisi her şeyin seyrini değiştirecek bir güçtedir. En çok korktukları ise Zazaların taraf tutmak yerine taraf oluşturmasıdır. İşte bu ihtimal her zaman onları birleştirmiş müttefik yapmıştır. Tarihte bunun örnekleri mevcuttur.

Neden Zazaları Kürtleştirmek, Türkleştirmek istemişler? Niye bu gereksinimi duymuşlar? Bunu cevabını bulmak için Zaza Milletinin özelliklerine bakalım:

1) Yakın bir yüzyıla kadar devletler kurmuş bir millet.

2) Diğer devletler tarafından askeri zekâları takdir edilen askeri güç.

3) Direnişçi bir yapıları var, vazgeçmezler. Zaza ayaklanmalarının bastırılması çok zor ve güç olmuştur. Çünkü Zazalarda bir özellik vardır. Kendi doğruları herkesin doğrularından daha doğrudur ve bu yüzden kolay kolay kendi söylediklerinden vazgeçmezler, inat ederler. Kolay pes etmezler. Kendi doğrularını dünyaya karşı savunurlar.

4) Nüfus ve nüfuz bakımından önemli bir yere sahipler.

5) Yaptıkları ayaklanmaların hiç biri ulusalcı bir karaktere sahip değildir. Örnek Şeyh Sait Ayaklanması Zazaların oluşturduğu birliklerle İslami değerleri koruma amaçlı olan bir ayaklanmadır. Devlet uzun süre bastıramamıştır. Dersim olaylarında Zazaların direnişini kırmak için türlü türlü oyunlar oynanmış, Dersim'in üzerine bombalar yağdırılmıştır. Dersim alınamamış yok edilmiştir.

6) Doğu ve güneydoğu bölgesinde yaşayan Zazalar bölgede güçlü bir nüfusa sahip olması,

Kürtlerle iç içe yaşayan Zazalar, Kürtlerle daha yakın ilişkide olmuşlardır. Kürtçülerin için bu bir fırsat olmuştur. Türkçüler için ise bu tam tersine bir durumdur. Bu dezavantajı avantajı çevirmek için Zazalar Türktür iddiasını ortaya atıp birkaç kişiyi bu konuda belgeler hazırlamasını

kitaplar yazmasını istemişlerdir. Fakat Kürtlere göre çok geride kalmışlardır. Çünkü Kürtçüler bu yöntemi yüzyıllardır uyguluyorlar. Fakat her dönemde bir Zaza yurtsever çıkıp tek başına da olsa ,belli bir Zaza grubu arkasına da alsın bu tuzaklara karşı halkını korumuştur. Ve bu planlar ve tuzaklar istendiği gibi etkili olmamıştır.

ZAZA GERÇEĞİ NEDİR?

Siyasi ve ideolojik çıkar ve menfaatleri dışarıda bırakıp, tarafsız ve bilimsel gerçeklikle olaya bakılırsa

✓ Zazalar bir etnik kimliktir. Tıpkı Arap, Çerkez, İngiliz, Türk, Fransız, Kürt gibi.

✓ Zazaların anadili Zazaca'dır.

Bu iki bilimsel gerçeklik tüm dünyada kabul görmüş. Avrupalı dilbilimci, araştırmacı yazar ve tarihçiler tarafından tescillenmiş bir durumdur. Bölgemizde baskı ve tepkilerden dolayı bu gerçeği dile getiremeyen nice Türk Kürt ve Zaza araştırmacı yazarlar vardır. Daha yakın bir zamanda araştırmacı yazar Ayşe Hür Zaza halkıyla ilgili makale yazdığı anda hemen belli çevreler hemen hareket geçti ve Ayşe Hür üzerinde psikolojik baskı yapıp, onu sert bir şekilde eleştirince Ayşe Hür Zazalarla ilgili bir makale yazmamaya karar verdi. Ayşe Hür Zazaları dikkate alması Zaza kimliği ve Zaza dili üzerine gerçekleri yazması bazı çevrelerde korku ve panik yarattı. Dilbilimci Sevan Nişanyan taraf gazetesinde Zazaca bir dildir. Kürtçe değildir. Dediği için Kürt çevrelerinde tepkiler aldı. Sadece Sevan Nişanyan karşılaştığı tepkileri bir gazete röportajında dile getirdi. Sevan Nişanyan 'Zazaca üzerine taraf gazetesinde yazı yazdım. Dünya başıma yıkıldı' Kürt çevrelerinden büyük baskılar ve tepkiler aldığını dile getiren Sevan Nişanyan yine şu cümleyi kuruyor. Akademik görüş net Zazaca bir dildir.

Zazalar Zaza olarak varlığını devam ettirebilmesi için durumu iyi analiz edip dilini kültürünü ve öz değerlerini koruyup geliştirmesi, gelecek kuşaklara aktarması gerekir.

Nuştuğ: Ali Pironij

Minaraya Çihar Linga

Minaray maya çihar linga
Tilisimê ma İslamya

Ehli sinet u ê cematya
Ê çihar mezhebandê maya

Qedru qimetê maya
Minaray maya çihar linga

Çapli ameya cı linga
Biya dirbetın aya bermena

Lingê xo tepıştê aya nalena
Seykur menda qirena

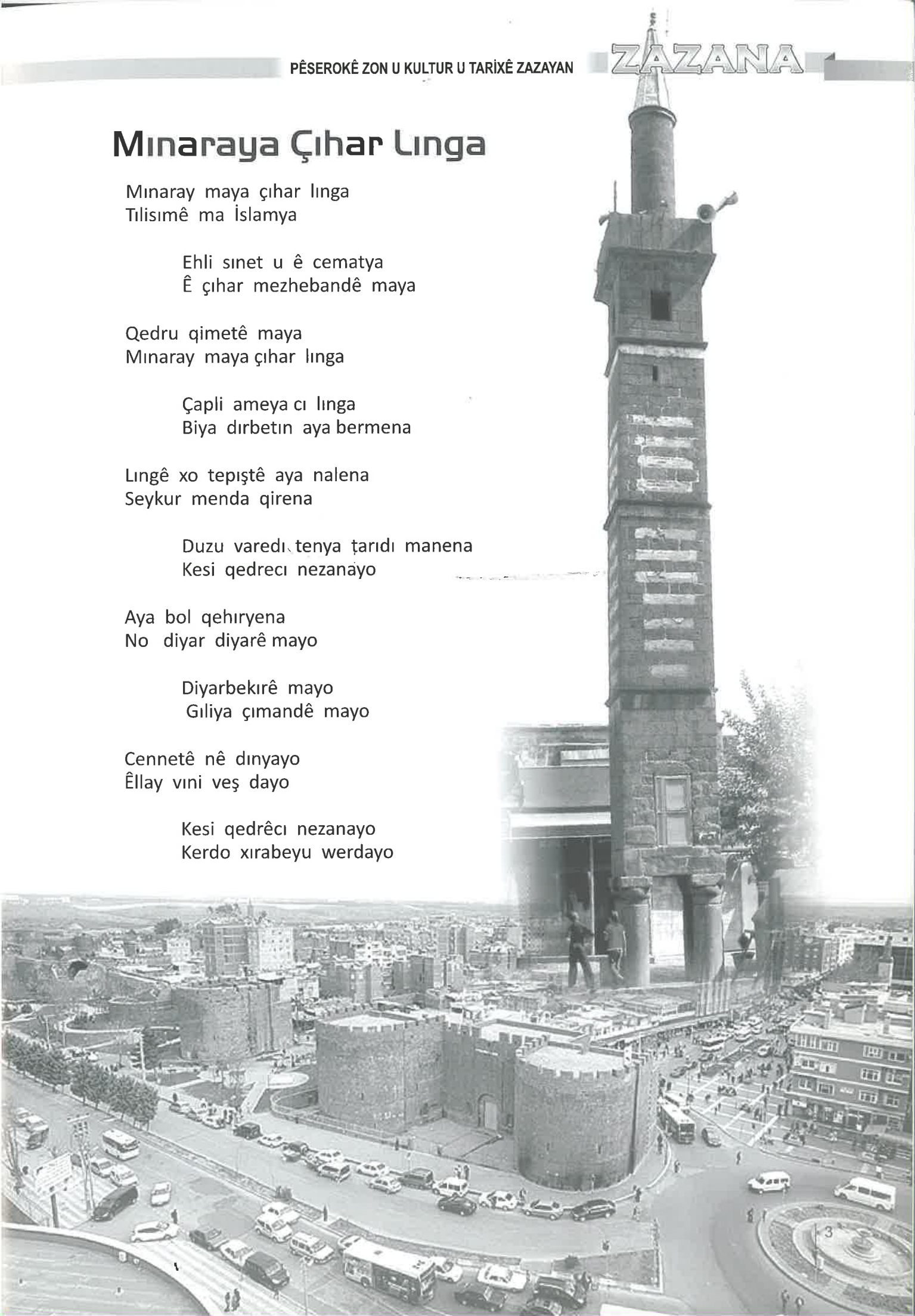
Duzu varedı tenya țaradı manena
Kesi qedrecı nezanayo

Aya bol qehıyena
No diyar diyarê mayo

Diyarbekırê mayo
Giliya çımandê mayo

Cennetê nê dinyayo
Êllay vını veş dayo

Kesi qedrêcı nezanayo
Kerdo xırabeyu werdayo

ÖĞRETMEN-YAZAR HAKKI ÇİMEN'LE RÖPORTAJ

Mehmet Candar: Değerli Hocam kendinizi kısaca tanıtır mısınız?

Hakkı Çimen: Ben Dêsim doğumlu Alevi Zazayım. Almanya'da yaşıyorum. Zaza Dili ve Edebiyatı üzerine çalışıyorum. Alman Eğitim ve Bilim Sendikası (GEW), Niederrhein Yazarları Grubu ve Duisburg ve Çevresi Zaza Velileri Derneği e. V. üyesiyim.

Osmanlı ve T.C. devletlerinin sistemi, Ortaçağ'dan bu yana bilerek Zaza halkını Alevi ve Suni bölmeye çalışmıştır. Alevi ve Sunisiyle Zaza halkı aynı gemidedir. Bu gemi batarsa dilimiz ve kültürümüz ölüm tehlikesi altına girecektir. Bu nedenlerden Alevi ve Sunni Zazaların beraber çalışmaları için kitaplar ve makaleler yazıyorum. Halkımızın aydınlanması; tarihi ve kültürü olan bir halk olduğunun bilincine varması için çalışıyorum. Zaza Dili ve kültürü çalışmalarım nedeniyle üç defa Türkiye'de hapis yattım. Birçok maddi ve manevi zararım oldu. Ancak insan düşüp kalkmayı öğrenince ayakta durmayı öğreniyor.

Mehmet Candar: Zaza Dili ve Edebiyatı dediniz. Zaza Dili ve Edebiyatının yazılı kaynakları var mıdır?

Hakkı Çimen: Zaza Dili'nin en eski yazılı kaynağı Zerdüştlük Dininin kutsal kitabı Avesta'dır. Bu kitap M.Ö. 800 ile 1700 yılları arasında tarihlendirilmektedir. Sasani İmparatorluğu ve daha sonra Buyidi ve Ziyardin Zaza devletleri dönemine ait Zazaca yazılı eserler vardır. Bunlardan Sasani İmparatorluğunda M.S. 280 ile 290 de Zerdüş Dininin en büyüğü (bas rahip) olan Kartir'in Naqşê Rostam'daki Zerdüş Kabeğinde bıraktığı yazılı eserler her yönden dönemin tarihine ve sosyal yaşamına ışık tutuyor. İslam'ın yayılmasıyla Arapça işgalci dili olmuştur. Arapça, Zaza Dili gibi diğer Ortadoğu dillerini zayıflatmış, gelişmelerini

egellemiştir. Anadolu-İran ilişkileri, yani Zaza-İran ilişkileri 1514 Çaldıran Savaşıyla zayıflamıştır. Bu tarihten sonra Zaza halkı Osmanlı-Kürt İttifakı tarafından takip edildiğinden Zaza Dili okullara (medreselere) girememiştir. Ancak gene de Osman Efendi'nin Zazaca Mevlidi gibi yazılı Zaza eserler yazılmıştır. Zazaca yazılı eserlerin her dönem yazıldığını ve ancak bu Zazaca metinlerin, Osmanlı-Kürt İttifakı tarafından yok edilmiş olabileceğini düşünüyoruz. Tüm bu olumsuzluklara rağmen, günümüzde de çok güçlü bir sözlü Zaza Edebiyatı mevcuttur. Yaklaşık 40 sene önce başlayan Zaza Aydınlanması neticesinde birçok yazılı Zazaca eser

üretilmiştir.

Mehmet Candar: Zaza Dili ve Edebiyatı üzerine çalışmalarınız hakkında bize bilgi verir misiniz.

Hakkı Çimen: Yedi yaşında Türk okuluna başlayınca tek kelime Türkçe bilmiyordum. Çocukken köyde yaşlı kesimin cem ve cemaatlerinde hep hazır bulunurdum. Zaza Dili ve Edebiyatına alakam çok engindi. Türk asimilasyonunun zayıf olduğu 1960'li ve 1970 yıllarda sözlü Alevi Zaza Edebiyatından nasibimi aldım. İlkokul yıllarımda ve sonraları Zazaca mektup ve şiir yazdığımı hatırlıyorum. Bu yıllarda Zazaca konuştuğum ve şuar, lawık söylediğim için öğretmenlerden çok defa dayak yedim.

Zaza Dili için bilinçli ilk çalışmalarım Avrupa'da 1980'nin sonlarında başladı. Ware, Desmala Sure, Pir, Miraz, Zaza Press, Zazana gibi dergilerde birçok Zazaca şiir, öykü, masal ve makalelerim yayınlandı.

1993'ten bu yana "Gemeinsam", "Literatur am Niederrhein" ve "Krefelder Manuskripte" Alman edebi dergi ve gazetelerinde birçok, öykü, masal ve şiirlerim okuyucuya ulaştı. ►

1991 de Türkiye Petrol İş Sendikasının hazırlamış olduğu "Geleneksel Şiir Yarışmasına" gönderdiğim "Kırmızı Sarı Yeşil" dosyam mansiyon ödülüne layık görüldü. 1993 te aynı ad altında ilk Türkçe şiir kitabım İstanbul'da yayınlandı.

1995 de "Dêsim, Dersim, Tunceli" kitabımı kendi kısır imkanlarımla Türkçe yayımladım.

İlk Zazaca öykü kitabım "Budelaê Gırşi" 1996 da İstanbul'da yayınlandı. Bu kitap 2002 de Almanca "Große Narren" adı altında yayımlanarak Kuzey Ren Vestfaliya'daki Kunst und Kultur Stiftung tarafından ödüllendirildi. Almanca iki antolojiye öykü ve şiirlerim girdi. 2009 da Zazaca masallarımın Almancası olan "Das Weinen der Lehmziegel" yayınlandı ve yerel Alman basını tarafından büyük ilgi gördü. Bu kitapları, "Pıtwezir" ve "Axaê Niske" masal kitapları (Zazaca ve Almanca ayrı kitaplar) takip etti.

Zaza Dili'nde bir ilk olan "Zazaki Wendis u Nostis" ve "Zazaki Kitavê Gureaişi" ilkokul kitaplarını beş yıllık bir çalışma sonunda 2014 de yayınlamayı başardık.

Mehmet Candar: Sırada neler var?

Hakkı Çimen: Doğrusu çok arzu ve çok proje var. Ancak biz insani ihtiyaçlarımızı karşılayan parayı kazanmak için çalışmak zorunda olan insanlarız. Çalışmalarına maddi destek veren bir kurum veya kişiler maalesef yok. Buna karşın halkımızın manevi ilgisi ve desteği var. Zaza Edebiyatıyla ilgili çalışmalarımı hafta sonlarında, tatillerde zaman ayırarak yapmaya çalışıyorum. Zazaca roman ve öykü, şiir çalışmalarım sürüyor. Ancak tüm bunlardan önce 4. ve 5. sınıflar için Zazaca ders kitaplarını çıkarmayı kararlaştırdık.

Mehmet Candar: Siz sadece yazan biri değilsiniz. Siyasal ve sosyal arenada Zaza halkının yaşamıyla da ilgileniyorsunuz. Bilgi verir misiniz.

Uzun yıllar Alman Eğitim ve Bilim Sendikasının (GEW) imkanlarını kullanarak Zaza Dili dersleri seminerlerine katıldım. Bu seminerlerde çok şey öğrendim. Bölgemizdeki Alman yazarlar grubunun ve edebiyat çevrelerinin düzenlemiş olduğu okuma günlerinde, 1996 dan bu yana Zazaca ve Almanca

okumalar yapmaktayım. Gerek Alman edebiyat çevresi ve gerekse Alman basının benimle yapmış olduğu röportajlarda da Zaza halkını, kültürünü ve içinde bulunduğu zor durumu tanıtıyor ve anlatıyorum. Alman basını bu konuda benimle yaptığı röportajları yayınlıyor; Zaza halkını ve kitaplarımı tanıtıyor.

Yeni kurulan Tunceli Üniversitesine, bünyesinde Zaza Dili ve Edebiyatı Bölümünün açılması için 2008 yılında yazılı müracaat ettim. Üniversite heyetiyle Berlin'de düzenlenen toplantılara katılarak teknik ve siyasi problemlerin aşılmasında görev aldım. Zaza Dili ve Edebiyatı Bölümü, sayın Prof. Durmuş Boztağ'un kararlı duruşuyla ve sayın Dr. Zılfı Selcan başkanlığında 2012 de gerçekleşti ve eğitime başladı. Zaza Dili ve Edebiyatı Bölümü bu yılın ortasında (2016) ilk mezunlarını verdi.

2011 Mayısında Bingöl Üniversitesinin düzenlemiş olduğu "1. Uluslararası Zaza Dili Sempozyomuna" katılarak "Zaza dili Derslerinin Türkiye'de Kreş ve Okullarda Okutulması" bildirimini sundum.

Almanya'nın Duisburg şehrinde, sevgili Servet Akyüz ve çevresindeki bir grup velinin de arzusuyla 2014 yılında "Duisburg ve Çevresi Zaza Velileri Derneği e.V." kurduk. Sevgili Mehmet Ocağ ile birlikte bu bölgede faaliyette olan Zazaca Kurslarının öğretmenliğini yapmaktayız.

Bir kaç TV- kanalı benimle halkımızın geçmişine, edebiyatına, kültürüne ve geleceğine dair röportajlar yaptı.

İhtiyaç halinde değişik kültür gruplarının hazırlamakta oldukları toplantılara katılarak, halkımızın problemlerini dile getirmeye çalışıyorum.

Mehmet Candar: Zazaca için Alevi-Sünni Zaza halkımız beraber Avrupa'da dergiler çıkarmış, çalışmalar yapmış ve yapmaya devam ediyor. Ama sanki birileri Alevi sünni Zaza arasına sunni duvar örmek istiyor. Bu konuda fikriniz nedir? Halkımızın bir bütün olarak (Alevi-Sünni) Zaza değerleri için mücadele etme ruhunu yakalamak için ne gibi çalışmalar yapılmalı? Halkımıza buradan vermek istediğiniz mesaj var mı? ►

“ İlk Zazaca öykü kitabım "Budelaê Gırşi" 1996 da İstanbul'da yayınlandı. Bu kitap 2002 de Almanca "Große Narren" adı altında yayımlanarak Kuzey Ren Vestfaliya'daki Kunst und Kultur Stiftung tarafından ödüllendirildi. ”

Hakkı Çimen: Son beşyüz yıldaki iktidarlar, Alevilik ve Sunniliği kullanarak Zaza halkını bölmüştür. Bu bölüp bandırası altına alma şeytani alışkanlığının devamı güçler mevcuttur. Türk, Kürt ve Ermeni legal veya illegal parti ve örgütleri, Diyanet İşleri Başkanlığı, Alevi örgütleri bu duvarı örenlerdir. Halkımız uyandıkça ve siyasi bilinç düzeyi yükseldikçe, Sunni ve Alevi Zaza halkı arasına duvar örenleri görecektir. Son yıllarda alevisi ve sunnisiyle Zaza halkı uyanmakta ve bilinçlenmekte ve beraber çalışmaktadır. Bu çalışmalar umut vericidir.

Önerilerim: Türkiye'deki seçmeli Zazaca dil derslerine mutlaka çocuklarımızı göndermeli, bu derslerin daha verimli olması için Zazaca dersi veren öğretmenleri desteklemeliyiz. Zaza Dili, kültürü ve dernekleşme çalışmalarını maddi ve manevi desteklemeliyiz. Seçimlerde 6- 8 milyonluk Zaza nüfusu çok önemli bir güçtür. Bu gücü iyi ve isabetli kullanarak rey vermeliyiz.

Seçimlerde Zaza Dili ve kültürü çalışmalarını desteklemeyen adaylara rey vermemeliyiz. Zaza halkı da devlete vergi veriyor, askerlik yapıyor. Devletten haklarımızı istemesini öğrenmeliyiz. Bu iş demokratik ve legal örgütlenmeyle olur. Ancak böyle isabetli hareket ederek birlik oluşturarak çalışırsak, devletin bir Zazaca TV kanalı gibi demokratik isteklerimizi yerine getirmesi mümkündür.

Sunni ve Alevi Zazaların ortak başarıları var. Ancak daha çok az. Beraber çalışmaların başarıları çoğaldıkça Sunni ve Alevi Zazaların ortak mücadele ruhu da yükselecektir. Zaza halkının başarıları için herkesin, gücüne ve imkanlarına göre elini taşın altına sokması lazımdır.

Zaza halkı kadim bir halktır. Zaza ayıdiyetinin (kimlik), Zaza tarihinin ve Zaza kültürünün anahtarı Zaza Dili'dir. Bu anahtarı asla kaybetmemeliyiz. Bunun bilincinde hareket etmeliyiz.

Mehmet Candar: Zazana Dergisi adına teşekkür ederim.

Hakkı Çimen: Ben de teşekkür eder ve Zazana Dergisine başarılar dilerim. ■

Gagan Çar'ın ardından

Bir ömüre ne sığdırabilirdi insan, sevinçler, hüznler ve bir parça umut.

G.Çar Xarpêt (Elazığ) da dünya'ya gelmiş ve Hollanda'da yaşamı son bulmuş değerli bir Zaza yazarımızdı.. Ölümünden bir kaç ay önce yazar Roşan Hayıg ile kendisini Hollanda'da ziyaret ettik.

Anadili Zazaca'nın yanı sıra Avesta'ya dair de önemli araştırmaları vardı. O gün Notlar ve kitapların yoğunluğundan, oturmak için yer bulmakta epeyce zorlandık..

Yüreği ve bilinci halkına dair sevdası ile adeta dolup taşmış, bu sevdasını Anadilinde eserler ortaya çıkararak ifade etmiştir.

2012 yılında bir sohbetimiz esnasında bana yazdıkları.

"zazayu re ferman esto, zazaki re ferman esto.

ey ra gere zazay hem zune hui hem hui seveknere"

(Zazalara ferman vardır, Zazacaya ferman vardır.

Bundan dolayı Zazalar hem dillerini hemde kendilerini korumalıdır)

Bu sözleri halkına dair sevgisini, endişesini ve umudunu yansıtır niteliktedir.

Zaza halkı seni de dilleri ve kültürleri gibi asla unutmayacaktırlar.

Xatirê to şêrê Xarpêti.

Nuştoğ : Ali Meymandar

ƏMƏ KIMON...

Talış dilində celilovun yazısı

Partizan Mehdi Hüseynzadə həxədə film heste, vəy Mehdi qətedən, Mehdi kana “düstonədə” Karanti vardedən ki, bivoto im Mehdiye, ya ne. Karanti bə Mehdi votedə ki, “ıştı oxoye, bəvotem ki, partizaniş”, Mehdi oqardədə votedə ki, “azən bəvotem ki, az Mixaylom”, bı Karanti “çı fərgiş heste, oxo ki, bəmardeş?” parsi Mehdi jıqo cəvob doydə: - Fərgiş veye, iminnə əve ki, de co nomi ne, deştə nomi bəmardeş... Tolışi TV Bə tolışi TV okarde ve məşəqqətinə koye, rosti in ko iminnə kərə Moskvada çəmə Məzahir Əhədov boli kardışe, açəy “Talış TV” proyekt bı koədə qıləy pərisqilebe ki, həminə pərisqile imrujən pəredə, peşo OzzO TV obəy, peşo Zabil TV obəy, peşo Zabil “Talışıstoni Milliye Vindəsədo” proyektış bə myon vardışe, roste, ə proyekt peşo bə fiasko qımı, ə proyektı ən “yolə xidmət” Şuşəku doə bə “Talışostoni Radio” dabaste be. Peşo proyektı “ə xıçə” ıştə mənfurəti bə myon noşə, çəvon məğsəd hiçən tolışi zıvoni ozavzone nıbe, çəvon məğsəd iyo – Azərbaycanədə tolışi-tırki dave eğandəbe ki, bə dınyo xəlğon “erməniön de tırkon çoknə ivrədə bijyon, əvon ıştə mısılmönə tolışə bıyon ğır kardedən, bə xristiana erməniön sə çı hənəkon bəvarden?” mesajı rosnebe. Şık bə Xıdo çəvon orzion sə niqəştə, əvon i kərəən subut kardışone ki, çəvon dust bedəni, əlgərəz, ə proyekt bo tolışonro dabastə be, (bo erməniön hələ bə koye). Əmo bı arada çəmə ğıyətmandə tolışə cıvonon qıləy “Hirkon TV” okardışone, roste, çəvonən ko hələ ki, damandə, əmo peştipurim ki, əvon in ko deştə oxo bəbarden. Ve mubarəke “Hirkon TV”! Rujnomə - çand ruj noməy? Əslədə rujnomə həxədə nıvışte pidəmnibe, əslədə hiç rujnomə həni dərc karde pidəmnibe, vallah zinedənim de ki dave bıbəm, de “toleranta pantırkon”, ya de tolışi dilədə bə tarsi? Odəm çənnə tarso bəbe Xıdoma, vindedəş yol-yoli partorə qəpon jəydən, əmo de səmimiyyəti votedənin ki. tarsedəmon, in tarson l kəs-100 kəs bəbəy çı dardmon heste? Vindedəş nıştə demı vəbəvə, bəmi tarifat doydə, əmo zinedəm ki, in odəmon səmimi nin, boəvonro rujnomə beşe-benişe hiç tavutış ni, əslədə benišo boəvonro çoke, çəvon “rujnomə bə dast qəte” tarsən tikəy sıvık bəbe, əlgərəz, pidəmbə rujnomə dabastom, tolışi koyku osyəbim, susard bəbim, odəm çənnə du bəməse? Odəm çənnə ŞİRİ nəvə RƏVİT - HƏVUŞ bəvinde, in RƏVİTON qonə rujədə odəmi bənon-bəviten! Çand xonəxo bəmi oşko votşe ki, “bəmi zanq məkə - tarsedəm!”, az çok sərsədəm ki, in odəmon miku tarsedənin, çəvon luz bə rijnomə komək nıkarde dəjedə, Vallahi-billahi, şimə bəmi sa soronən lozim nişon, əqəm çı Xıdo nəzə bı rujnomə səpebusə - şəyton çənnənən ğul bıqordıno,

xəyrış ni, rujnomə bəbəşe, əlgərəz, çəmə qıləy boli bəmi “muəllim, rujnomə bekə” votyədə, jıqo bızın çımı cono kıvoləti, susardəti beşe, zınəme ki, hələən ŞİRİ nəvə ŞİRON mandən, əvon bəmi peştipurin, miku rujnomə bə çəşin, çənnə çımı xəşi imkon bədo – deştə bə vaxti rujnomə bəbəşe, rəviton-həvuşon in rujnomə nahəndonən bəbe... Əmə kimon? Rujə idədə Liki Tərbəzlu diədəbim, çı Sumqayıto bə Tərbəzlu çımı avlodon hırdənonən oməbin. Az hiç vaxt de hırdənon tırki qəp əjənim, az 100 faiz əminim ki, har tolışə balə ıştə moə zıvoni sərsədə. Bı kərəən jıqo be, dı qılə qədə tolışə kinə - ovşumə balon vindme, dəmandim deəvon tolışi sıxan karde, yolə kinə, 9 siniş heste, bəmi cəvob doydəbe, az tolışi xəbə səydəbim, əvən tırki cəvob doydəbe. Oxodə parsəym: “çımı balə, tı tolışışxo, boçı bəmi tolışiədə cəvob doydənış?”, ə qədə kinə tırki bəmi doə cəvob konkret be: az tolış nim, azərbaycanijim... Im ko bə çımı sə omə iminnə ko ni, maya mənqədə Lankoni Qamo – İstiSu (kana Kirov) ğəsəbədəbim, mehmon bə kədə 4-minə sinfi hırdən heste, məktəbədə “Talışə Zıvon” fənni davarde-dənıvarde həxədə xəbəm səme, əğıl votşe “dəvardədən”, bəy tolışi 2-3 qılə pars dome, bə sə dəşem ki. dərs formale, çiyə-çəyo qəpmon jəmonə, sıxan oməy əğılı millətisə, əğıl çiyə bivoto çoke? “əmə tolış nimon, tolış havzavavijonin” (Havzava bə Qamo dəçıkəy diye)... Çı dardi həxədə qıləy yolə kitobən nıvışte bəbe, tolışi ən yolə dard əğilon-hırdənon tolışi zıvoni nızneye! Vote bəzneşon ki, yəhudionən ıştə zıvoni zinedənıbin, bəs boçı imruj zinedən? İminnəni əve ki, yəhudion ıştə zıvoni yodo bekardeədə ıştə milləti dəqış kardedənıbin, əvon hejo bənə yəhudi yol bedəbin, çəmə dard qone, əmə ıştə zıvoni yodo bekarde ruji çı tolışətikuən beşedəmon, bedəmon “azərbaycanij”, in “azərbaycanijon” çı maştəne potensiala tırkonin! Çoknə ki, imruj Azərbaycanədə bəştə tırk votəkəson veyni çı tato, kırdo, tolışə peqardəkəsonin, maştə çəmə əğlonən pəbaqarden tırk bəben, çimi navi qəte i qılə roş heste: Har xonəxo ıştə kədə deştə əğılı tolışi qəp jənine, peşo ov-avlodon kədəən de hırdənon tolışi qəp jəy lozime, bıdə əğıl əğılətico bəsə dəşu ki, əv tolışe! Həni bə “az kim, kon millətım?” parsien ehtiyoc əbini. Kali “inteqrasiyabazon” bəvoten ki. “çı fərgiş heste, əğıl tolış be, ya tırk? Əsos əve jimoniş çok bibu”, fərgiş heste, ıştənən ve yolə fərgiş heste, ən yolə fərg isə deştə nomi MARDEYE! P.S. Ey hurmətinə handəkəs, ıştə kədə əğılıku bıpars hələ “əmə kimon?”...

Rafiq Celilov

KORMIŞKAN

Dost u dişmeni rê bidê xeber
 Mevindrê, keya ra vecyê teber
 Kom bê kom, arêbiyê çayiri ser
 Nan buwerê,
 Boxco rakêrê xo ver
 Roşano, ewro ma rê roşano
 Roşano, roşano
 Kormişkano
 Roşano, ewro ma rê roşano
 Roşano, qeç u qul wa xo bişano
 Lec mekerê, jebinan ra 'hes bikerê
 Bişaniyê, ganê xo re'het kerê
 Mevindrê, pêro piya kay bikerê xo bişidnê
 gowenda xo pet kerê
 Roşano, ewro ma rê roşano
 Roşano, roşano Kormişkano
 Roşano, ewro ma rê roşano
 Roşano, qeç u qul wa xo bişano
 Kormişkan, wesari rê nişano
 Kormişkan, ma rê darê ku'hoy ano
 Kormişkan, pinpinikan rê gan dano
 Kormişkan, roşanê
 Dimliyano
 Roşano, ewro ma rê roşano
 Roşano, roşano Kormişkano
 Roşano, ewro ma rê roşano
 Roşano, qeç u Qul wa xo bişano

Kenan Esmer
 16.07.2012

ADIR KEWT BI DEWA MA

*Serra hezar u new sey u neway dı bi
 Gazi ew koyi gnevi pi
 Dewa ma bivi reye/raya heramiyan
 Ma mendi bi bızar u bızıwan
 Ma ra vateni Tavstici
 Bapire ma Ki/key bukarki
 Hewariya ma şıye erş o ezman
 Biomud u biguman bi
 Perêkera heramiyê necisi
 Pera bin ra dewleta xori
 Lo feqiro lo hesiro
 Tı sekeri çı bikeri
 Payızo peyin serdo qeşa
 Adır kewt zerriye mı veşa
 Keye mas ot adır eşt cı
 O adır bı raşt kewt zerriye mı.
 Bızar bızıwan mendi bi ma
 Mile ma bı çewt, kewt rıye ma
 Mihacı bi ma, kewtê reyan
 Hemı zi çewt bi aya kı bibi ma
 Cayê bavi ew kalê ma ra
 Ma teqeznay birihm ew bifaman
 Dewe ma mend zalıman ra
 Ma rê kewt sebr ew tewekkül ay dıma ra*

Nuştoğ: Cihaddin e Tavzi

*Not: gınêvi pi: birbirine düşmek. key
 bukarki: atalarımız. hewar: imdat.
 perêkera: birtaraftan. teqeznê: defettiler.*

RINDEYMI

Erey rindey ti çi rında
Viley wesar higu munda
Rindey ti ha keynu munda
Rindeymi ha Siwon munda.

Erey rindey rindey rindey
Ruşnay çimun mi nimendey

Daykey rindeym bi ijiduna
Ez wazena mi niduna
Ez waristaw rageyrena
Key malay dewid vijena.

Erey rindey rindey rindey
Ruşnay çimun mi nimendey

Ez derdi xu malayr vuna
Ez him vuna him bermena
Ez hesrun çimu rişnena
Ciney malay mir bermena.

Erey rindey rindey rindey
Ruşnay çimun mi nimendey

Ciney malay dew radayni
Key bawki rindid vijeyni
Daykey rindey mir vajeyni
Daykey rindeym xet nuwmeyni.

Erey rindey rindey rindey
Ruşnay çimun mi nimendey

Ina dina mir qedeyni
Hesir çimun mi nimendi
Hewt seruw nim kor geyrayni
Sare kerî seru nayni.

Erey rindey rindey rindey
Zewaj min tû axret mendiy.

Masum DİNÇ
28.01.2011

**MUSTAFA KARABULUT RA
WEŞ JEW ŞİİR**

Ez zano
wesar ravêrdi
amnon ravêrdi
heni payizo
Ezo dar u beri miyon ra geyreno
puré zerdi kewné mı lingo
tı zey ısparıka payızı
mı çım dı abyawa
fistané to bari zey vilıka mermişawa veré ma
zimıstan sard u puké dapıran
tı zey bızêkda sawaya
tı za bışkiyê
postı mina piya vecé wesaran
to ri ra kemi nébo
na huwıyatena keynekan
ma koti ra omeymı?
kamcin la u dero ma ardımı
ena xewlet külını
seni sêl u afati
ma daymı kerran u kemeran ro
nıka ma gazıncıyenımı
ne tı şena bestaré peyniya xo
ne ez şeno bestari to kardi lawa derdé xo
mı na saké dé to ser seré xo
to çımı ra hesri riyyayé
ju la ravêrdé ma lewe ra
yew çırr xuşayé
bestardé gunayé mın u to to va kı:
bé toxumé vilıko dekımı jew tewre bıkarımı êrd u azmın u
koyan ra
mı va wa biruwé
kuhoy bé zey fıştandé to
veyvé xo vajımı
teyr u tur miçikan ra
hetta şewra govend bıcımi ıstırarana aşmı,
ğıştané ma pırıkıro ğıştanara roj wa qalıné to bıvırrno
yew xeyr meposımı şeytan u cın u insonan ra

Nuştoğ: Mustafa Karabulut

HANI İLÇESİNİN ADI VE TARİHİ ÜZERİNE - 2

Hayri BAŞBUĞ
Tarihçi-Yazar

Antik Dönemde Hani

Sami kökenli Akadların, Diyarbakır bölgesini ve bu arada Hani yöresini de uzun bir süre ellerinde tuttıkları tarihi kaynaklarca sabittir. Akad Kralı Naram-Sin, takriben M.Ö. 2300-2260 tarihleri arasında bölgeye saldırarak Hurrilerle savaşmış, Diyarbakır ovasındaki Mermer beldesine bağlı şimdiki Pir Hüseyin köyüne kadar gelerek bölgeyi ele geçirmiştir. Naram-Sin'in bu zaferi anlatan kitabeli steli, 1893 yılında Pir Hüseyin köyünde bulunarak İstanbul'a gönderilmiş ve Şark Eserleri Müzesi'ne konulmuştur. Anadolu'da bundan daha eski yazılı belgenin henüz tespit edilemediği belirtilmektedir.

Diğer yandan, Kafkasya üzerinden Anadolu'ya inerek (M.Ö. 2100), uzunca bir süre Doğu/Güneydoğu Anadolu'da kalan, bilahare Orta Anadolu'ya yerleşen Hititler de Hurrilerle zaman zaman savaşmıştır. Diyarbakır'ın kuzey alanları da (Hani, Lice, Eğil, Genc/Darahini vs.) bir şekilde bu savaşlardan etkilenmiştir.

Nihayet uzun süren bir dönem Hurri egemenliğinde kalan Hani bölgesi ve çevresi, bu kez doğudan gelen Mitannilere yurt oldu. Mitanniler, savaştıkları Hurri Krallığına son vererek onları boyunduruğu altına almış ve böylece bölgedeki egemenliklerini tesis edip yeni bir dönem başlatmışlardır (M.Ö. 1500-1250). Kuzey Mezopotamya ve Güneydoğu Anadolu'da, Dicle-Fırat ırmakları arasındaki bölgede devlet kuran Mitannilerin ülkesi, Kuzey Suriye'den Malatya'ya kadar uzanıyor, Diyarbakır mıntikasını da içine alıyordu.

Hind-Ari/Arya kökenli oldukları kabul edilen Mitannilerin, kralları ile tanrıların isimlerinin eski Hint dili olan Sanskritçe olduğu bugün artık kesinleşmiş bulunmaktadır. Mitanni devletinin yöneticileri "Marianni" olarak adlandırılıyordu ki bu isim Sanskritçede "soylu" (aristokrat) demektir. Bunlar yazışmalarında kendi ülkelerini "Maiteni" olarak adlandırıyorlardı. Mitanni kralları, İndra, Mitra, Varuna ve Nasatya gibi Hint tanrıları üzerine yemin ederlerdi. Hititler de bu tanrıları benimsemişlerdi.

Hint/Arya mitolojisinde; "Varuna" su, yağmur ve deniz tanrısının adıdır. Anadolu'da günümüzden 3.500 yıl önce üzerine ant içilen "Varuna" adı, ne ilginçtir ki bugün aynı yörede yerleşik olan Zazalarda orijinal haliyle yaşamaktadır. Zazacada "varun/varon" hem yağmur, hem de yağış anlamında olup, yağmur için ayrıca "vart/varıt" ismi de kullanılmaktadır. Sanskrit dilindeki "vari" sözcüğü de "su ve yağmur" anlamındadır. ("Varuna" sözcüğü Sanskrit dilinden Persçe/Farsça'ya geçince yağmur manasıyla "baran" a dönüşmüş ve bu şekilde Paştunca, Belucice, Tacikçe, Kürtçe ve Türkçe/Osmanlıca'ya da geçmiştir.) ►

- Caferi Tayyar Camii ve Türbesi (Hani)

Hani ile sınırdaş olan Piran/Dicle ilçesi sınırları içinde yer alan “**Mitanan**” kalesi (bugünkü **Metinan** [yeni adı: Sağlam] köyü) harabelerinin Mitanniler döneminden kaldığı yönünde görüşler var. Öte yandan, Asur ve Urartulara dair bazı kaynaklarda, Diyarbakır ile Fırat arasındaki “**Amadani/Madani**”de [Zazalarla meskûn olan bugünkü Maden ilçesi], muhtemelen Mihrap ile Kervançemen dağları eteklerinde ve Kirhu (Korha?) yakınlarında, “**Zaza-Buha**” denilen bir mıntıkadan da bahsedildiğini belirtelim. Amadani/Madani (Maden) adının, Maiteni/Mitanni adı ile olan benzerliği dikkat çekicidir. Tarihi “**Amida**” (Diyarbakır) isminin de bununla ilişkilendirilmesi mümkündür. Maspero'nun Çermik yakınlarında aradığı antik “**Matyana**” kentinin bugünkü Maden ilçesi veya Mitanan/Metinan kalesi/köyü olması ihtimal dâhilinde görülmektedir.

M.Ö. 14. yüzyıl sonlarında Mitanni hâkimiyetine son veren Asurlular, bölgenin de egemeni oldular. Asur kralı I. Adad Ninari'nin (M.Ö.1310-1281) Diyarbakır'a yönelik saldırıları, I. Salmanassar (M.Ö.1280-1256) ve I. Tiglat-Pileser (M.Ö.1116-1090) döneminde de sürdürüldü. Hani'deki “**Nirbi**” (Nêrib) mıntıkası da dâhil olmak üzere her yer işgal edildi, neticede Diyarbakır'ın tümü Asur hâkimiyetine girdi. I. Tiglat-Pileser, bu zaferini anlatan stelli kitabesini Lice-Genç/Darahini yolu üzerindeki Korha köyünün yakınında bulunan Bırklin/Bırkleyn mağarasının girişine kazıttı.

Hani'de yerleşik Nirbi (Nêrib/Nirib) halkı, Asurluların akabinde M.Ö. 775'te Diyarbakır'ın kuzeyini (Hani-Lice-Eğil sahası) işgal eden Urartularla ve daha sonraki dönemlerde bölgeye egemen olmak isteyen; İskitler, Medler, Persler, Selevkoslar, Partlar, Romalılar ve Bizanslılarla da çok savaştı.

Hani yöresi, 3 bin yıl boyunca Nirbi (Nêrib) halkının merkezi oldu. Bugün de Hani'nin

- Şeyh Bedrettin Türbesi (Hani)

Nêrib/Nirib bölgesindeki 7 köy-bu ismi taşımaya ve halkı da orada yaşamaya devam ediyor. Tümü Zaza diliyle konuşan bu yerleşim birimleri şunlardır: **Nêribi Ağan** [Kuyular], **Nêribi Cimsat**, **Nêribi Çulagan** [Abacılar], **Nêribi 'Eliyan** [Atıcı], **Nêribi Melikan** [Bozok], **Nêribi Topalan** [Topçular], **Nêribi Wusıfan** [Çukur]. Bu köylerin bulunduğu mıntıkada, çeşitli dönemlerden kalma tarihi eserlere rastlanmaktadır.

Bu bahsi kapatmadan; bazı siyasi çevrelerce, antik Mezopotamya ve Anadolu halklarının (Sümer, Guti, Kassit, Elam, Subaru, Akad, Hitit, Hurri, Mitanni, Muşki, Urartu vs.) tümünün “**Kürt**” gösterilmesinin mantıklı ve ilmi bir izahının olmadığını, bunun sadece boş bir iddiadan ibaret bulunduğunu da belirtmemiz gerekiyor.

İslâmî Dönemde Hani

Vâkidî'ye göre; Hz. Ömer'in (r.a.) halifeliği zamanında, Halid bin Velid ile İyaz bin Ganem'in komutasındaki 8 bin kişilik İslâm ordusu, hicri 7 Cemayizülevvel 17 (milâdi 27 Mayıs 638) tarihinde Amid (Diyarbakır) kalesini ele geçirdi. Akabinde, bazı birlikler Argana (Ergani), Çermik, Agil (Eğil), Hini (Hani), Atak (Lice), Meyyâfârikin (Silvan) ve diğer yerleşim birimlerine yönelerek, 639 yılı itibariyle tüm bölgenin fethini tamamladı ve burada yaşayan insanlara İslâm dinini tebliğ etti. ►

İslâm birlikleri tarafından 639 yılında Hani'nin fethedilmesi sırasında 3 sahabenin şehid olduğu, fetihten sonra yöre halkına İslâm'ı öğretmek amacıyla Hani'ye yerleşen sahabelerden 13'ünün de burada eceliyle öldüğü ve mezarlarının Hani'de olduğu belirtilmektedir. Hani'nin Dereli (Deregan) mahallesi mezarlığının girişinde yer alan ve sahabelere ait olduğu ifade edilen bazı mezar taşlarında hicri 40 (m. 662) ölüm tarihi kaydının bulunduğu tespit edilmiştir.

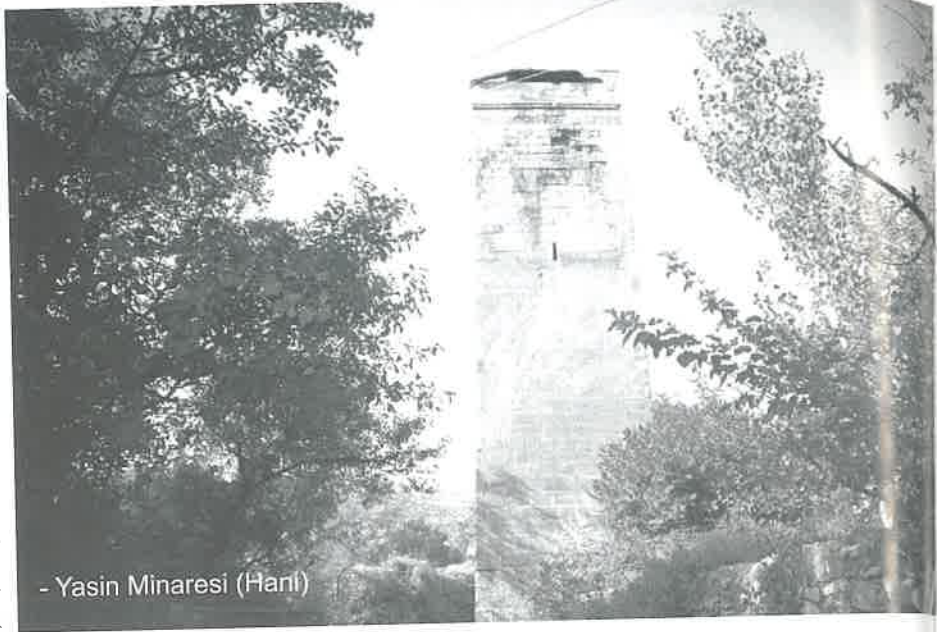
İslâmî dönemde, Hani ve çevresinde sırasıyla; Halifeler (639-661), Emeviler (661-750), Abbasiler (750-869), Şeybâniler (869-899), tekrar Abbasiler (899-930), Hamdaniler (930-980), Büveyhiler (980-984) ve Mer'vaniler (984-1085) egemen oldu. Hıristiyan Bizanslıların yenilgisiyle sonuçlanan Malazgirt Zaferi'nin (1071) akabinde Müslüman Türklerin idaresi altına girmeye başlayan bölge, bu tarihten sonra da; Selçuklular, Artuklular, Eyyubiler, Timurlular, Akkoyunlular (1401-1507) ve Safevilerin (1507-1515) egemenliğinde kaldı.

Osmanlı - İran/Safevi güçleri arasında 1514 yılında yapılan Çaldıran Savaşında, daha önce Akkoyunlu devletinin divan kâtipliğini yapan İdris-i Bitlisî'nin girişimiyle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesindeki 24 aşiret reisi Osmanlı safında yer aldı. Yenilgiye uğrayan Safevilerin, ellerindeki kaleleri terk edip bölgeden çekilmeye başlamaları sonucu, Diyarbakır ve çevresi, 19 Eylül 1515 tarihinde Osmanlı devletinin hâkimiyetine girdi. Böylece, Hani yöresi de Osmanlı devletine bağlandı. 1518 tarihli Amid Sancağı Mufassal Tahrir Defteri'ne göre, "Hini" (Hani) o dönemde "nahiye" statüsünde idi.

Osmanlı dönemi arşiv kayıtlarına göre, 1739 yılı itibarıyla Diyarbakır Eyaleti'nin idari taksimatında, Amid Sancağı'na bağlı olarak Yurtluk-Ocaklık statüsünde olan Hini/Hani, bu konumunu uzun süre sürdürmüş, 1840 yılında yapılan bir düzenlemede ise "kaza" statüsüne geçirilmiş ve bu statü 1857'ye kadar devam etmiştir.

Daha sonra nahiye yapılarak bir süre Palu'ya bağlanan Hani, 1875 yılı itibarıyla Lice'ye dâhil edilmiştir. Hani'de ilk belediye ise 1878 yılında

kurulmuştur. Hani yöresi, en uzun süreli idareyi Osmanlı egemenliğinde (1515-1922) kesintisiz bir şekilde geçirmiştir.

- Yasin Minaresi (Hani)

Şeyh Said İsyanında Hani

Türkiye Cumhuriyeti'ne geçiş sonrasında, saltanatın ve hilâfetin kaldırılması, tevhid-i tedrisat uygulamasıyla medreselerin kapatılması, toplumun çağdaştırılması amaçlı çeşitli inkılapların gerçekleştirilmesi, Anadolu'nun birçok bölgesinde olduğu gibi Hani yöresinde de halk nezdinde çeşitli tepkilere yol açtı. Bu süreçte yaşanan Piran/Dicle olayı (1925) neticesinde, çevreye sirayet eden inkılaplar karşıtı muhalefete Hani begleri ve şeyhleri de destek verdi.

Nakşibendî Tarikatı'nın Palu Tekkesi postnişini Şeyh Said, 13 Şubat 1925 Cuma günü Piran camisinde verdiği; "**Medreselerin kapatıldığı, Din ve Vakıflar Nezareti'nin kaldırıldığı, din mekteplerinin Maarif Nezareti'ne bağlandığı, gazetelerde birtakım dinsiz yazarların dine hakaret etmeye, peygamberimize dil uzatmaya cüret ettikleri**" yönündeki vaazını müteakip, "**İslâm şeriatı**" talebiyle kıyam hareketini başlattı. Bu isyan, çevredeki yerleşim birimleriyle birlikte Hani ve köylerini de etkiledi. Şeyh Said, Şubat 1925 ayı sonlarında Hani'ye geldiğinde, Hani'nin begleri ve şeyhleri tarafından coşkuyla karşılanıp misafir edildi. Hani eşrafi ve halkı, dinî hassasiyetleri nedeniyle Şeyh Said'e destek verdi. ►

Bu hadisenin, kimi çevrelerce siyasi Kürtçülük cereyanı ile ilişkili gösterilmesinin hakikatlerle bağdaşmadığı bugün artık delilleriyle kanıtlanmıştır. Zira Diyarbakır'da kurulan Şark İstiklâl Mahkemesi'nde yargılanan olayın sorumlularının gün yüzüne çıkan sorgu ve savunmalarındaki ifadeleri ile isyan sırasındaki yazışmaları, bu hakikati çok net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Öncelikle şunu belirtmeliyiz ki, Şeyh Said isyanının karakteri "etnik" değil, "dini"dir ve tamamen uygulamaya konulan devrimlere karşı bir tepki hareketidir. Şeyh Said ile isyanın diğer önderleri arasındaki yazışmalar, Şeyh Said'in bazı beg, ağa ve aşiret reislerine gönderdiği mektuplar, isyan sırasında halka yönelik yayınlanan beyannameler, Şeyh Said ve arkadaşlarının Şark İstiklâl Mahkemesi'nde verdikleri ifadeler, bu görüşü teyit eder niteliktedir.

Hanili Salih Beg'in Savunması

Bir örnek teşkil etmesi açısından, Şeyh Said'e destek verenler arasında yer alan Hani müftüsü ve din âlimi Salih Beg'in Şark İstiklâl Mahkemesi'ndeki savunmasının bir bölümüne burada yer vermeyi yararlı görüyoruz.

Salih Beg, mahkeme heyetinin yönelttiği "hangi lisanları biliyorsunuz?" sorusuna cevaben; "Türkçe, Arapça, Farsça, Kürtçe, Zazaca, biraz da Fransızca bilirim, İngilizceyi bir Ermeni mualliminden biraz okudum, konuşmam" dedikten sonra, "bu isyandan maksat nedir?" sorusuna ise şu şekilde cevap verir: "**Maksat dinden ibarettir. Medreselerin seddi her tarafta su-i tesir yaptı. Din öğrenimi men olunca teessür başladı, galeyana arttı. Başka kat'iiyen bir saik yoktur. Hükümet dine ait şeylere müsaadekâr bulunsun diyordum..**"

Mahkeme heyetinin, isyanın "Kürtçülük amaçlı olduğu" yönündeki iddiasına karşı ise Salih Beg'in cevabı dikkat çekicidir:

"Ben dinimi siyasi gayelere âlet edecek adam

- Hanili Salih Beg

değilim, dini âlet etmek tabirini kendimden çok uzak buluyorum.. Bu mahkemeye gelmezden evvel demek ki çok gafil imişim. Kendimi bileli böyle siyasi bir Kürtlük cereyanı olduğunu bilmiyordum. Akvam-ı İslâmiyye arasına münaferet sokacak bir hareketi, her cereyanı takbih ederim. Beni mahkûm da etseniz, idam olunurken de söylerim; siyasi hiçbir cereyandan haberdar değilim. Bu isnat benim için bir lekedir, ölürken bile bu lekeyi reddederim."

Yargılamâ sonucunda, isyana iştirak ettikleri gerekçesiyle ele geçirilen ve Hani'den de Salih Beg, Mustafa Beg, Mahmut Beg ve Şeyh Âdem gibi önde gelen şahsiyetlerin de içinde bulunduğu 47 kişi, 29 Haziran 1925 günü sabaha karşı Diyarbakır'ın Dağkapı mevkiinde asılarak idam edildi. Salih Beg'in oğlu Hasan 15 yıl hapis cezası aldı. Diğer oğulları Said ve Ömer batı illerine sürüldüler, daha sonra çıkan aflla serbest kaldılar. Oğlu Hasan Beg [Bora], 1950-1960 yılları arasında Hani Belediye Başkanlığı, torunu Ferit Bora (Hasan Beg'in oğlu) 1973-1977 yılları arasında Hani Belediye Başkanlığı, 1987-1991 ve 1995-1999 yılları arasında iki dönem DYP (Doğru Yol Partisi) Diyarbakır Milletvekiliği yaptı.

Hani'nin İdarî ve Etnik Durumu

Hani nahiyesi, 16 Haziran 1957 tarihli 733 sayılı kanunla, 01 Nisan 1958 tarihi itibarıyla geçerli olmak üzere Lice'den ayrılarak ilçe statüsüne kavuştu. Bu statünün getirisi ile de birçok kamu kurum ve kuruluşunu bünyesine alarak yepyeni bir kimlik kazandı.

2016 yılı itibarıyla Hani ilçesine bağlı 2 belde, 19 köy ve bu köylere bağlı 37 yerleşim yeri (mezra) bulunmaktadır. İlçe merkezi ise; Zirve (Burç), Dereli (Deregan), Çarşı, Veziri (Weziri) ve Merkez olmak üzere beş mahalleden oluşmaktadır. ►

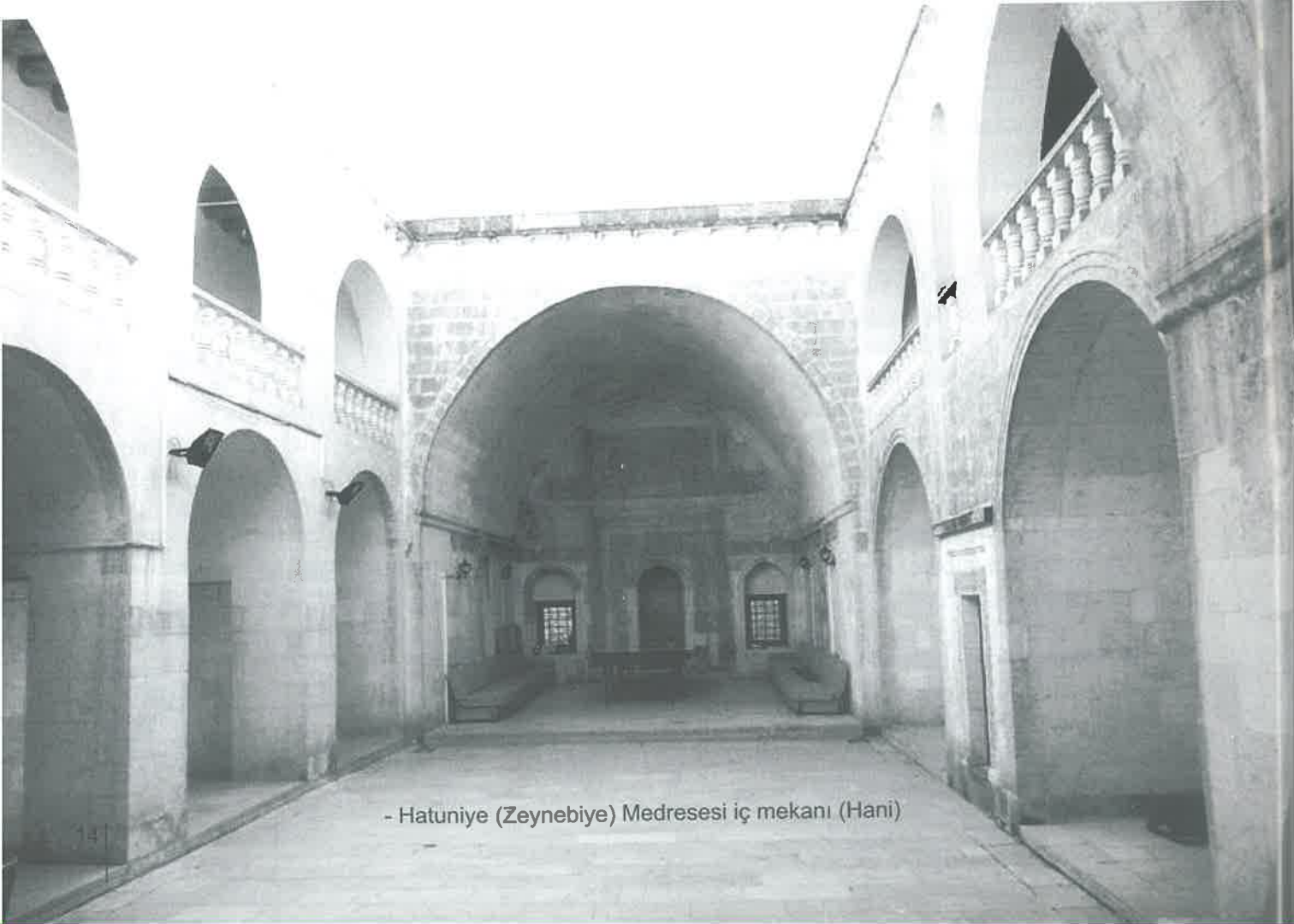
Hani ilçe merkezi ile belde, köy ve mezralarında, nüfusun % 90 kadarının anadili Zazaca, geri kalan % 10'unun ise Kürtçe ve Türkçedir. Anadili Türkçe olanlar yerleşik nüfus olmayıp, ilçede görev yapan memurlar ve aileleridir. Dinî/mezhebî durum açısından ise ilçenin tamamı Müslüman Sünni (Hanefî-Şafîî)'dir.

Hani'deki Tarihi ve Dinî Yapılar

Hani ilçe merkezi ile köylerinde, çok miktarda dinî ve tarihî değeri bulunan eserin (cami, medrese, türbe, makam, ziyaretgâh, mezarlık, kale, kilise, mağara, köşk, han, vs.) yanı sıra, ilçenin doğal güzelliklerini yansıtan mevkilerin de mevcut olduğu bilinmektedir. İlçenin kayıtlara geçirilmiş olan tarihî ve turistik eserlerinden bir kısmının henüz ciddi olarak incelenmediği, ayrıca mevcut bazı eserlerin de kayıtlara geçirilmemiş olduğu ifade edilmektedir.

Hani ilçe merkezinde tarihî değeri bulunan eserler arasında; Ulu Camii, Hatuniye (Zeynebiye) Medresesi, Yasin Minaresi, Sahabe Kabirleri, Cafer-i Tayyar Camii ve Türbesi, Şeyh Bedreddin Türbesi, Şeyh Ahmed Türbesi, Seyid Ali Türbesi ve bugün ancak temelleri kalan Hani Kalesi sayılabilir. Bunlardan ilk üçü, üzerinde kitabe bulunmamakla birlikte, mimari özelliklerine binaen Artuklular dönemine ait olup, Selçuklular ve Osmanlılar döneminde onarım gördüğü belirtilmektedir.

İlçe çevresinde ve köylerinde ise; Babiğ Kalesi, Seyar Kalesi, Eshab-ı Kehf Makamı, Şeyh Mahmud Ziyareti, Şeyh Maksud Ziyareti, Şeyh Muhammed Mehdi Askeri Türbesi, Şeyh Muhammed Ziyareti, Pir Aziz Ziyareti, Deyduban Ziyareti ve kilise hârebeleri dikkati çeken önemli tarihi yapılar ve mekânlardır. ■

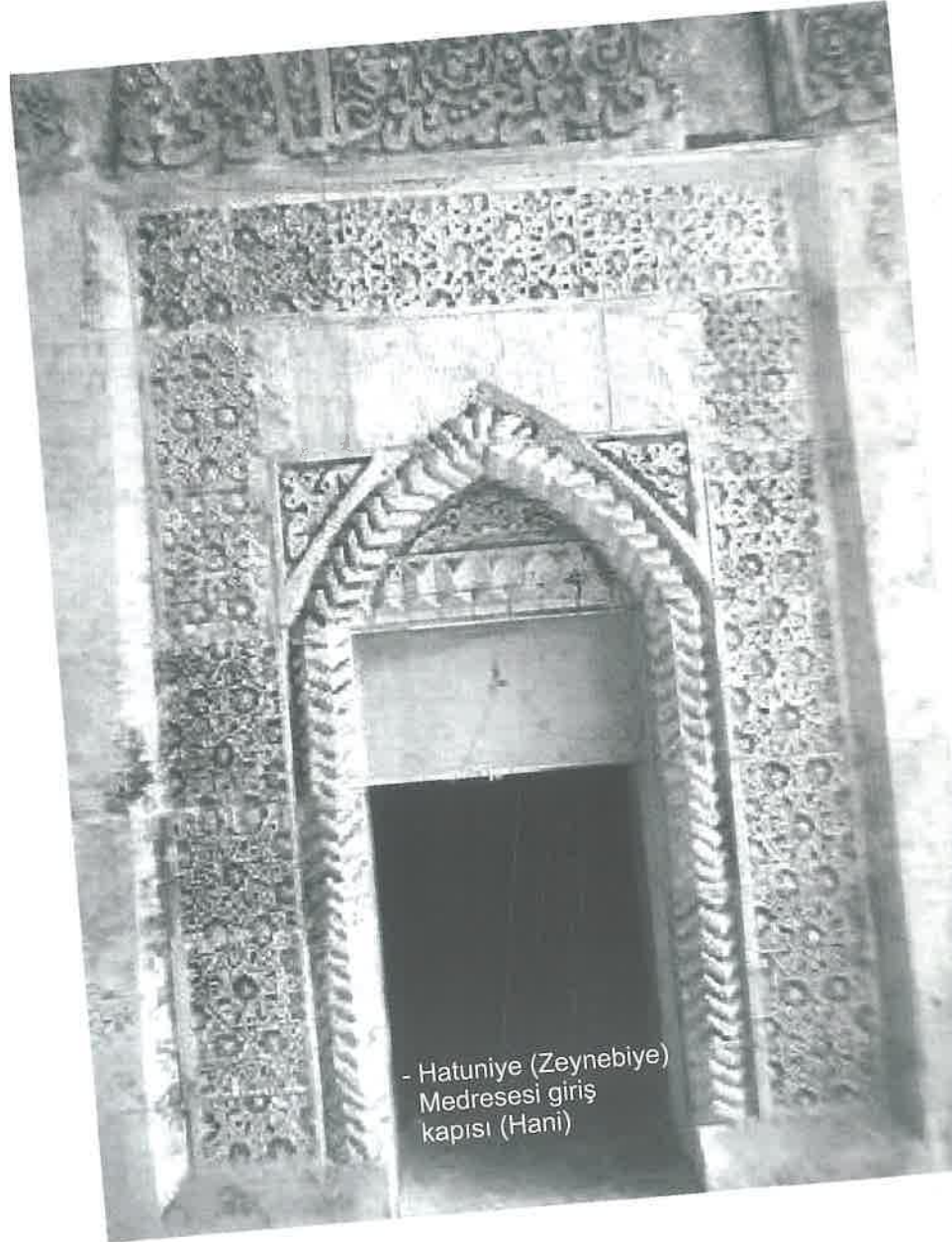

- Hatuniye (Zeynebiye) Medresesi iç mekanı (Hani)

Kaynakça:

- Akgündüz, Ahmet, Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri, c.3, İstanbul 1991, s.227-229.
- Akurgal, Ekrem, Anadolu Uygurlukları, İstanbul 1993, s. 119-124.
- Ardiçoğlu, Nureddin, Harput Tarihi, İstanbul 1964, s. 8-14.
- [Ataksoy], Halis, Diyarbakır Tarihinde Komuk Eli, İstanbul 1988, s.30, 36-41.
- Aydar, Mehmet, Zazaca-Türkçe Sözlük, İstanbul 2003, s. 188, 384.
- Başbuğ, Hayri, "Hani İlçesi", Diyarbakır Ansiklopedisi, c.2, Ankara 2013, s.426-438.
- Başbuğ, Hayri, "Hanili Salih Bey", Diyarbakır Ansiklopedisi, c.2, Ankara 2013, s.440-441.
- Belli, Oktay, "Urartular", Anadolu Uygurlukları Ansiklopedisi, c.1, İstanbul 1982, s.139-208.
- Beysanoğlu, Şevket, Anıtları ve Kitabeleri İle Diyarbakır Tarihi, c.1, Ankara 1987, s.51-74.
- Çilingiroğlu, Altan, Urartu Tarihi, İzmir 1994, s. 2 vd.
- Ertem, Hayri, Boğazköy Metinlerinde Geçen Coğrafya Adları Dizini, Ankara 1973, s.39-40.
- Hayig, Rosan-Werner, Brigitte, Zazaca-Türkçe Sözlük, İstanbul 2012, s.133, 277, 387, 410.
- İlhan, M. Mehdi, Amid (Diyarbakır) 1518 Tarihli Defter-i Mufassal, Ankara 2000, s.543-572.
- Kar, Cihat, "Şeyh Said Ayaklanması ve Gerçekler-1", Çıme, Sayı: 2 (Bahar 2005), s.5-7.
- Konyar, Basri, Diyarbakır Tarihi, Ankara 1936, s.52-54.
- Konyar, Basri, Diyarbakır Yıllığı, Ankara 1936, s.361-366.
- Köroğlu, Kemalettin, Urartu Krallığı Döneminde Elazığ (Alzi) ve Çevresi, İstanbul 1996, s.65-71.
- Melek, Ali-Demir, Abdullah, Dinî Değerleri İle Diyarbakır, Diyarbakır 2009.
- Salnâme-i Diyarbakır, Diyarbakır 1288 [1871/1872]; yeni basım: Diyarbakır Salnâmeleri 1286-1323 (1869-1905), c.1, İstanbul 1999, s.202.
- Şelıc, H., Zaza Gerçeği, Münih/Almanya 1988.
- Ünal, R. Hüseyin, Diyarbakır İlindeki Bazı Türk-İslâm Anıtları Üzerine Bir İnceleme, Erzurum 1975, s.39-66.
- Türkiye Ansiklopedisi, c.2, "Dirahini", "Genç Kazası" maddeleri, Ankara 1956, s.161, 379.
- Yapıcı, Süleyman, Palu: Tarih-Kültür-İdari ve Sosyal Yapı, Ankara 2004, s.167, 170.
- Yılmazçelik, İbrahim, XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Diyarbakır, Ankara 1995, s.128-145.

- Hatuniye (Zeynebiye) Medresesi giriş kapısı (Hani)

Kürt hareketlerinde çalışmalar yaparken Zazalar hakkında nasıl bir fikre sahiptim sorusunun tam cevabı, Kürtlerin fikir ve görüşlerinde saklıydı. Kürtler neyi düşünüyordu, aşağı yukarı bizde aynısını düşünüyorduk. Kürtlerin Zazalar hakkında ki fikri, Kürtler Zazaları Kürt görmek, kendi Kürt çıkarları için onları işletmek ve onlardan yeterince faydalanmak ve sonunda kirli bir bez gibi atıp çiğnemektir. Bunu her zaman yapıyorlardı ve halen de yapmaya devam ediyorlar. Onlar o gibi fikirlere sahip iken, bizim onlar içerisinde çalışırken ne fikrimizin değeri, kıymeti olacak. Üzüm üzümüne baka baka kararır derler ya. Biz de onlara baka baka, onlar içerisinde onların namıyla çalışmaktan onlara benzedik. Zaten onların en büyük istek ve arzuları da buydu. Onun için sabit bir fikre sahip değildik ve olamazdı da onların namu hesabıyla çalıştığımız müddetçe. Buraya iyi kulak verin. Siz hiç biriniz şahit oldunuz mu, bizim büyüklerimizden, (gerçekten Zaza-Dımlı olanlardan) duydunuz mu onlardan biri biz Zazalar kürdüz dediğini. Hayır, hayır, hayır hiç biri demedi. Biz 1940-50-60 yıllarının kuşağı halkımızı götürüp Kürtlere kuyruk yaptık, onlara yapıştırdık ve onların malı yaptık. Biz onları Kürt yaptık, biz onları Kürtlere peşkeş çektik, biz onları Kürtlere satık, biz halkımızı kölenin kölesi yaptık. Bunları yapan kuşaktan ne bekleyebilirsiniz? Halkımı başka bir halk yapandan ne beklenilir. Tabi ki ihanet, ihanet, acizlik, zayıflık, cesaretsizlik, suç ve günah işleme, en son kendini hiç görme, hiç bir sayma vesaire. Hal bu hal, durum bu durum iken, hiç bir fikrimiz olamaz, çünkü başkaları o fikrimizi yok etmişler, körletmişler. İnsanın sabit bir fikrinin olabilmesi için, her şeyden önce otoriter olması, ağır bir taş olup yerinden kalkmaması, kendini ve halkını satmaması lazım. Bunlar olmazsa, hiç olmaz. Allah bizleri, halkımızı Kürt veya Türk yapanları, çıkar için halkını satanları af etsin.

ZAZANA: Kürt hareketinin Zazalar adına herhangi bir çalışması oldu mu? Siz Zaza aydınları olarak Zazacaya dair bir istekte bulundunuz mu? İsteğe bulunduğunuzda partinizin tavırlarını anlatabilir misiniz.?

KOYO BERZ: Kürt hareketlerinin Zazalar adına zere kadar herhangi bir çalışması olmadı ve olamazdı da. Çünkü onlar hiç bir zaman Zazaları, Zazaların dil ve kültürünü, Zazaların yerleşim yerlerini kabullenmediler ki, çalışmaları olsun. Hatta ve hatta inkar ettiler. Zazaları yok saymak için hemen hemen bütün yolları denediler. Aynen Türkler'in onlara ve bizlere yaptıkları gibi, onlar da bizi inkar ederek Türkler'in aynısını bize uygulamaya koyuldular ve halen de devam ediyorlar. Zaza'lar adına bırakın çalışmayı, Zaza'lar ve Zaza dillinin karşısında adeta kalle gibi duvar ördüler. Zaza halkına Kürt, Zaza dilline Kürtçenin lehçesi dediler ve bunu hayata geçirmek için ellinden geleni ardına koymadan yaptılar. (Şimdi onların partilerinde Sellahattin Demirtaş gibilerin yaptığı gibi). Bunu samimiyetimle söylüyorum. Türkler'den fazla Kürt'lerin zararları Zaza'lara dokunmuştur. Türkün o inkar belasını atlattık bu sefer de Kürt belasına takıldık. Bu bellayı nasıl ve ne şekilde atlatacağız bilemiyorum. Bu bella Türk belasından daha tehlikeli ve daha karmaşıktır. Onlar Türklerin kölesi, biz de onların kölesiyiz. Yani biz kölenin kölesiyiz. Hem Türkler ve hem de Kürtler bizleri çıkarları doğrultusunda kullandılar ve halende kullanıyorlar. Her ikisi de çıkarları için bizi namlunun ucuna sördüler, kurşunlara hedef yapıp cayır cayır yaktılar. Halbuki bizim

bu kirli savaşta ne çıkarımız var. Biz savaş istemiyoruz. Biz demokratik çerçevesi içerisinde kardeşçe yaşamak istiyoruz. Biz kimseyi inkar etmiyoruz, kimsenin tavuğuna kış demiyoruz. Bilmiyorum bu halklar niçin, niye bizi inkar ediyorlar, aklım almıyor, fikrim ermiyor. Bu dünya hepimize yeter de artar.

Evet, evet biz Zaza aydınları olarak bir çok arzu ve isteklerde bulduk. Mesela toplantılarda, gecelerde, konferanslarda, mitinglerde vs. Kürtçe konuşulup yazıldığı gibi, Zazacanın da konuşulup yazılmasını istedik (göz boyaması ve kandırmak için değil, gerçekten ve de Kürtçeden daha fazla. Çünkü Kürtçe çok mesafeler katetmiş, fakat Zazaca bir şey yok). Biz bunları isterken biliyor musunuz onlar bize ne cevap verdiler? Siz 400-500 bin kişisiniz, biz 30-40 milyonuz, sizin lehçeniz 30-40 kelimeden oluşur, bizimki onbinler, Zazacayı kim ne yapsın, kim Zazaca konuşup Zazaca yazacak, siz istekte bulunuyorsunuz. Kim Zazaca konuşup, yazıp çizecek öneriyorsunuz. Bir gün Türkiyede Musa Enteri mahkemeye çıkarıyorlar, Hakim soruyor ve diyor Kürtçe 30-40 kelimeden ibarettir, hangi dilden bahsediyorsunuz? O da diyor, sayın Hakimim bizde 30-40 kelime tavuk ismi var. Aynen onlar da o hakimim söylediği lafları kopyalayıp bize söylüyorlar. Bu hikmete bakın, dün onlara yapıyordu, bugün onlar bize yapıyorlar. Bir de şunu söylüyorlardı: Bırakın Zazacayı, Zazaca yazmayı-okumayı, hepimiz Kürtçe öğrenin, Kürtçe konuşun, Kürtçe yazın-okuyun. Ben o zaman onlara şunu söyledim: Madem siz Zazalar Kürttür diyorsunuz ve bunca asırdır Kürdistan kurulmuyor, bir de bunu deneyin belki kurulur. Kürdistan isminden vaz geçin. Madem Zazalar da Kürttür, vede hakiki Kürttür, Kürdistan yerine Zazaistan deyin o zaman kurulur. Ha ak ha beyaz, ha kara ha siyah ne fark eder. Bu kelimeleri işitir işitmez hepten kudurdular. Hemen dört koldan taaruza kalkıp saldırıya geçtiler. Bunu samimiyetimle söylüyorum ellerinden gelseydi beni ve arkadaşlarımı bir kaşık suda boğacaktılar, Hatta bir şenlik gecesinde masa açan Zaza şanlı arkadaşımıza saldırıp masasını dağıtmaya çalışmışlardı.. başka bir gecede ben gittim masa açtım ve dedim erkek varsa gelsin kaldırsın. Kimseden ses çıkmadı. Evet bu konuda onlar bize Türklerden fazla çektirdiler. Eger yalan diyorlarsa gelsinler biz bir meydanda halkların huzurunda tartışalım. Ben hepsini noktasından virgülüne kadar anlatayım, neler yaptıklarını, neler söylediklerini. Artık hiç bir şey gizli kalmıyor ve herkesde hesap verecek.

Onun için defalarca örgüt arkadaşlarım ve Zaza kökenli solcu ve devrimci arkadaşlarla bir araya gelerek tartıştık. Ben her tartışmada onlara bunu söyledim ve önerdim. Gelin biz kendi Zaza davamıza kayalım, kendi dil ve kültürümüzü elle alalım. Eger biz bir gün biz Zazayız desek, hemen yüzümüze vuracaklar ve diyecekler, hani nerde, kaç kişi konuşuyor, yazıp çiziyorsunuz, bizi bölücü, mit ajanı ve hainlikle suçlayacaklar. Onun için onlara direterek, gelin bugünden itibaren (ZUH) Zaza Ulusal Hareketini kuralım, kendimiz ve halkımız için mücadele edelim. Fakat hiç biri benim bu önerilerimi ciddiye almadı ve ciddi olarak bu hareketin oluşmasına yanaşmadı veyahut bu riski göze almadı. Ben İsveçe gelir gelmez ilk isim Zazaca Şiirler, Fıkralar, Hikayeler ve olmuş bazı olayları yazmak oldu. Hemen vakit kaybetmeden Kürtçeden ve daha sonrada Kürtçeden bazı harfleri inceliyerek, örnekler alarak, kendi kendime bir Alfabe çıkararak yazmaya başladım. ►

Biz hep ve her zaman Zaza Dil ve Kültürünü, adet ve törelerini, gelenek ve göreneklerini sürdürmek istedik ve onların bu çalışmalarımızın önünde bend olmamasını ve bize destek olmasını istedik. Fakat onlar bunlara müsade etme ve bize yardımcı olma yerine hep üstümüze gelip olayları körüklediler. Zaza davasını görenleri hiç saydılar. Herşey Kürtlerinmiş gibi ve biz Zazaları da kendi malları gibi gösterdiler. Hatta bir gün dil üzerinde tartışırken, bir yazarları gene tekrarlıyarak dedi siz 30-40 kelimeye dil mi diyorsunuz. Hep ŞORİ-BÊRİ den ibaret (Şori Bêri, Git gel anlamında). Ben o zaman ayağa kalkarak bunu sorarak dedim: Olmasın sizin gibi hırsızlar kelimelerimizi çalsın ve kendi malı yapısın. Devam ederek dedim: Bakın siz newroza ve Newroz kelimesine bizimdir diyorsunuz. Aynı zamanda İranlılar da bizim, Türkler de bizim diyorlar. Geriye biz Zazalar kalıyoruz. Ben de size şunu söyleyeyim; İranlılar yeni bir gün, yani sene başı olarak kutluyorlar ve NUROJ diyorlar. Türkler onların Ergenekondan çıkış günü olarak lanse ediliyor. Sizin de başkaldırı günü olarak kutlanıyor. Siz de NEWROZ diyorsunuz. Yani yeni bir gün. Peki siz de yeni NÜH tır, nereden sizin oluyor. Bak Zazacaya, Zazacada NEW yeni, ROZ, ROC, ROJ da gün anlamındadır. Öyle anlaşılıyor ki, kelimenin kökeni Zazacadır. Yani sizin bildiğiniz gibi ŞORİ-BÊRİ den ibaret değil. Kim kimden çalmış dünya dil uzmanları karar versin, sizin dil uzmanlarımız değil.

Biz Zazalar için herhangi bir şey istediğimiz zaman Kürt partileri, Kürt hareket ve dernekleri, tavır net bir şekilde açtılar. Bu konuda hiç bir şeye taraftar değildiler. Hatta va hatta bırakın bu istekleri, Zaza kelimesini bile duymak istemiyorlardı, konu istemeye gelince. Zaza kelimesi yıllan gibi onlara batıyordu. Onlar her şey Kürt olsun istiyorlardı. Mesela: Zaza, Kürt Zazası, Zaza dili, Kürt lehçesi, Zaza memleketi Kürdistan gibi. Zaza yok, Kürt Zazası var, Zaza dili yok, Kürt lehçesi var, Zaza memleketi, yok, Zaza toprağı yok, Kürdistan var. Dediğim gibi Zaza-Dımılı kelimesi diken gibi, hançer gibi batıyordu. Daha önce onlarınki de Türklere batıyordu ve halende bir çoklarına batıyor ve duymak istemiyorlar. Tek amaçları Zaza-Dımılı kelimesini ortadan kaldırmak ve onun yerine Kürt kelimesini yerleştirmekti. Fakat bu onların kursaklarında kalacak, başkaların kursaklarında kaldığı gibi. Bırakın sıradan insanları, Kürt aydınları, Kürt devrimcileri, Kürt bilim adamları, Kürt Siyasetçileri, Kürt Parti ve hareketleri Zazayı kaldırıp Kürt kelimesini yerleştirmek ve Zazaları Kürt yapmak veya Kürt göstermek için olmadıkları karanlık yolları, yalan dolan makaleler dizdiler ve hallen de yapıyorlar. Yani anlayacağınız gibi her türlü envai yollara başvuruyorlar. Zaza kelimesi, ben Zazayım, bir halkım cümlesi onlar için Zehir zükümdü, baş ağrı yapardı. Ben Zazayım, bir halkım dememiz onları çıldırtırdı. Onlara ateşten gömlek, afyondan daha tehlikeli ve kabahatten daha kötüydü. Onun için yakamızı bırakmıyorlar ve sıkı sıkıya yapışmışlar ve bizi boğmaya çalışıyorlar, bir kaşık suda veya avuçlarının içinde. Hayata geçirmek için istedikleri kadar çaba harcasınlar, kursaklarında kalacak ve günü gelince onlarda bu hesabı fazlasıyla ödeyecekler. Bu böyle kalmaz, böyle gitmez. Hiç kimseye kalmamış ki, onlara da kalsın.

ZAZANA: İsveç'e gelince, Zazacaya ilginiz nasıl geliştirdi?

KOYO BERZ: Ben ilk okula başlar başlamaz, bende bazı şeyler yazma ve çizme hevesi başladı. Siverek'in Anazo (Büyükoba) köyünde ilk okula başladım. Daha ikinci sınıfta iken babam her Siverek'e giderken beraberinde bir ceng (cenk, Hz Ali Cenklere gibi) kitabı getirirdi. Köylüleri eve toplar ve bana o cenk kitabını okutmaya çalışırdı. Başka çocuklar sokaklarda saklambaç vs. oynarken ben cenk, hikayeler, masal kitaplarını ve Yunus Emre şiirlerini bülbül gibi okurdum. Milli

bayramlarda, şenliklerde hep şiir okurdum. İlk okul 4 cı sınıfta rahmetli Annemle ilgili bir şiir yazmıştım. Sinoplu olan Öğretmenim onu ben çocuklara okurken gördü. Benden aldı ve okudu. Sonra dedi çok güzel olmuş. O şiiri başka bir kağıda yazarak o zaman çıkan yonca dergisine gönderdi. Onlarda şiiri çok beğenmişler. Birbuçuk ay sonra öğrenci sayısına göre kalem, defter, silgi ve bazı çocuk kitaplarını göndermiştiler. Öğretmen onları bize dağıtıktan sonra, bize durumu anlattı. Ben daha sonra bir sürü şiirler yazdım. Orta okul ve Sanat Enstitüsü okulumuzun yazı köşesi benim şiirlerim, fıkra ve hikayelerimle süslenirdi. 1974 yılında Siverek adlı şiirim 1923 yılından beri Siverek'te çıkan mahalli gazete İRFAN gazetesinde çıktı.

Bizim oralarda, hocalar ve şeyhler hastaları iyileştirmek için birer kağıt yazar sonra okuyup üflerlerdi (Tabii o yazımlar Arapça harfleriyle yazılırdı). Büyüklerimiz o yazılan nuskaya, pusulaya nuşte derlerdi. NUŞTE Zazacada yazım anlamına gelir. Orta okul ve Sanat enstitüsü sıralarında o NUŞTE kelimesi beni derin derin düşüncelere yönlendirdi, götürdü. Niçin o nuskalara nuşte diyorlardı. Demek ki Zazaca da yazım olabilir düşüncesine kapılarak buna kafa yormaya başladım. Ben Cuntadan, Darbeden sonra 1986 yılında İsveç'e geldim. İsveç'e gelir gelmez, bir hafta sonra, kendi kendime Latin harflerini rahber alarak Zazaca yazmaya başladım. Dediğim gibi harfleri Latin Alfabetesinden ve Türkçe Alfabetesinden aldım. Yazdıklarımın yüzde yüzü Zazaca değildi. Onun %40 başka dillerden, çoğunlukla Türkçeden gelen kelimelerdi. (Kürtçeden yoktu, çünkü ben o zaman Kürtçe bilmiyordum. Kürtçeyi Suriyede ve İsveç'te öğrendim). İlk defa kendi kendime hasretlikle ilgili, kaçışla ilgili, özlemlerle dolu şiirler yazmaya başladım. Kürtlerin ARMANC adlı aylık dergisinde ağırlıklı olarak, Şiir, Makale, Fıkra, Masal vs. yazmaya başladım.

Daha sonra onları Kürtçede gördükten sonra izlediğim yollu doğruluğuna inandım ve devam ettim. Çünkü bize en yakın ve bizim dillimizin grubundan olan Kürtçede bunları başka dillerden almıştı. Hatta Türk Alfabetesini bile Türkler yazmamış. Ben kasetler sayesinde Zazacayı günden güne ilerlettim. Başta yarı yarıya yakın Zazaca olan yazılarımı, bir yılın içinde Zazaca kelimelerimi %70-80 ne ulaştırdım. Olmayan kelimeleri de başka dillerden aldım. Daha önce internette yayınladığım sözlüğümde onların çoğunu belirtmiştim. Bu şekilde Zazacaya ilgin, günden güne, gide gide gelişmeye başladı. Daha sonra bu dillin Piri olarak benim Zaza yazılarım Zazacanın önünde kapalı olan bütün kapıları açmaya başladı. Bütün engelleri birer bire aşarak, devirerek, yollu açarak Zazaca bilmeyen ve bilip de korkularından yazmayan, konuşmayanların sayılarını günden güne artırarak Zazaca okumaya, konuşmaya ve yazmaya yönlendirdi. Bütün Zazalar ve dünya buna şahittik. Çok mutluyum ve ölümler gözlerim açık gitmeyecek, Zazaca yazarak, okuyarak ve halkıma ulaştırarak onları da teşvik ederek ilerlettiğime. Gururluyum vazifemi yerine getirdiğime. Benim Zazaca yazılarımın sayesinde, günden güne Zazaca okuma yazmanın sayıları çoğaldı ve bizde günden güne göçlendik. Zazaca artık kendi kabından çıktı, sınırları aştı, sınırları kaldırdı ve dünyanın birçok yerine yayıldı. Yazılarım yayılır yayılmaz, dünyanın birçok yerinden, Kanadadan, Belçikadan, Fransadan, Almanyadan, Türkiyeden, İrandan, İraktan, Amerikadan, İsveç'ten, Libyadan, Danimarkadan, Suriyeden ve daha bir çok yerlerden mektuplar, haberler bana ulaşmaya başladı. Yazılar geldi ve Zazaca sorıldı; Varsa kitaplar, dergiler istendi. Birçok dil Profesörleri, dil bilim adamları bilgi istedikler. Birçok Zaza kökenli Zazalardan destek haberleri, bel verme, arka çıkma teklifleri geldi ve Ellimizden geleni yapmaya hazırız dediler. ►

Maddi ve manevi yardım tekliflerinde bulundular. Memleketteki bazı Zaza aşiret liderlerinden, Zaza hocalarından, Zaza aydınlarından ve hatta Zaza gençlerinden haberler gelmeye başladı.(NA XÜMXÜMA adlı kitabım çıkınca o Kitaptan 280 tanesini Türkiye'ye isteyenlere gönderdim, 80 tanesi çeşitli yerlerde verilmedi. Hatta dayıma gönderdiğimi bir Zaza kökenli binbaşı olmuş ve dayıma demiş sen başkasını temin et, ben bulamam bu benim olsun).

Evet, evet, gizli kapaklı olan Zazaca veya başka dillerin lehçesi olarak finanse edilen ve gösterilmeye çalışılan Zaza dilli su yüzüne çıktı ve duyulmaya başladı. İlk defa MAİNNHAM Zaza kitap festivalinde ki konuşmamda; Zazacanın başlı başına bir dil olduğunu ve Zazalarında ne Kürt, ne Türk, ne Arap, ne Acem vs. halk olmadığını dünyaya haykırdım. Bir kaç saat sonra benim o konuşmam bazılarının telefonları sayesinde Kanada da bile duyuldu. Festivale gelen yabancı dil Profesörleri ve bilim adamları ayağa kalkarak alkış tutular o konuşmama. Bu da biz Zazalar için bir dönüm noktası oldu. Birbirimizi tanımaya ve birlikte çalışmaya vesile oldu. Zazaların başlı başına bir halk ve Zaza dilinde lehçe olmadığını söyleyen ilk kişi ben değilim. Benden önce bir çok arkadaş bu konuda çalışmalar yapmış ve çaba harcamıştı. Ben sadece tuzu biberi oldum. Fakat şunu söyleyebilirim Zaza dillinin o dönemdeki pirlere biriyim. Benim yazılarım birçok Zazaya ışık oldu. MAİNNHAM kitap festivalinden sonra Kürt Şövenistlerin ve Zaza kökenli satılmış ve aynı zamanda Kürt deynekçiliğini, Kürt peyeliğini yapan bazı sözüm onlara, sözde aydın olarak geçinen ve kendi benliklerini Kürtlere peşkeş çeken ve onların oyuncuğu, hizmetkari olanların hedef tahtasına oturdum. Nerede bir it kopuk varsa kendini meydana atıp, değişik isimlerle bana ve bağlı bulunduğum Bucak aşiretine saldırmaya başladı. Zamanında başkasından bir tokat yiyen sırtını herhangi bir harekete dayatıp, o kişilerden intikam almaya başladı, korkak ve karıştırıcı kişiler. Fakat hepsine karşı dimdik ayakta durduk ve halende duruyoruz.

ZAZANA: Daha önce Zazacayla hiç ilgilenmeyen Kürt hareketini, Doksanlı yıllarda Zaza yazarlarını bir araya getirme nedenlerini bize anlatır mısınız?

KOYO BERZ: Bunun birçok nedenleri vardı:

1-Doksanlı yıllarda bazı Zaza aydınları, Zaza devrimci ve yurtseverleri kendilerini Kürt görmemeye ve Zazalarında Kürt olmadıklarını ve Zaza Dillinin hiç bir dilline lehçesi olmadığını, başlı başına bir dil olduğunu tezlerini ortaya atarak bu yolda çalışmalara başladılar. Bunlardan bir tanesi de, İsveçte yaşayan, o dönemlerde tanınan ve Kürt dergilerinde bir çok Zazaca yazılar yazan ve İsveçte Türkçe dil öğretmenliğini yapan rahmetli Ebubekir Pamukçu'ydu. Rahmetli Ebubekir bu Zaza tezini ortaya atmadan önce İsveçte, hem Kürtler, hem Türkler ve hem de Zaza kökenliler tarafından sevilen ve sayılan bir kişiydi. Herkes onu sever ve sayardı. Parmakla gösterilen mücadelecisi, aktif bir şekilde çalışan, fedakar ve zahmetkar bir Kürt yurtsever ve aydınıydı. Bir çok çocuk fıkraları, çocuk makalelerini elle alıp yazan bir aydıydı, bir yazardı. Aralarında hiç bir sorun, hiç bir mesele, hiç bir problem yoktu diğerler veya parti ve hareketlerle. Ta ki AYRE dergisini çıkarana kadar. Ayre dergisini çıkarır çıkarmaz Rahmetli Ebubekir onların korkulu rüyası oldu. O andan itibaren onlar için korkunç bir fert oldu. Korktular, bir kişi olduğu halde ondan öderi koptu. İki ayağı bir papuça girdi. Onları korku ve telaş sardı. Hemen vakit kaybetmeden ona karşı birleştiler, bir araya gelip ne yapmaları gerekir tartışmalarına başlayıp, nasıl ve ne şekilde o korkunç, kirli ve insanlığa sığmayan karanlık planlarını hayata geçireceklerinin hesaplarını yapmaya başladılar. Aralarında komiteler kurup görev dağılımını yaptılar, sanki TC Hükümetine karşı mücadele ve ayaklanma planlarını yapıyorlar gibi vazife tanzimi yaptılar. İlk hedefte Zaza kökenli kişileri ona düşman etmeye başladılar (Zaza kökenli kendi peyelerini, kendi oyuncaklarını). Zaza kökenlileri

kışkırtarak ona karşı ayaklandırdılar, onlara kirli vazifeler verip, harekete geçirdiler.

2-Eğer Zazalar, Zazalar bir halktır, Dilleri de Zazacadır, herhangi bir dilline lehçesi değildir ve Zazaların Kürt olmadıklarını, başlı başına bir halk oldukları, yerleşik oldukları coğrafya Kürdistan olmadığını, kendi ülkesi ZAZAS, ZAZALAND olduğunu dünyaya tanıtırırlarsa Kürtler açısından hiç ve hiç iyi olmaz. Bu konu hem Kürtleri zayıflatır, hem de içinden çıkmaz bir çıkmaza sürekler. Eğer Zazalar kendi Zaza ayaklamalarına sahip çıkarırlarsa ve onları kendi başkaldırı durumuna getirip Kürtlerin başkaldırısı olmadığını yazıp çizerlerse, Kürtler için azimet, tofan olur. (Gerçekten de Koçgiri, Şeyh Said ve Dersim ayaklanmalarının hiç biri gerçek Kürt ayaklanmaları değildir. Eğer Zazalar onlardan ayrılıp onların mali ve oyuncuğu olmadığını dünyaya haykırırlarsa, onlar için bir karalama ve kötüleme politikası baş gösterir, bu da onları çok gerilere iter, gerilere götürür. Hep bunlar için o kötü, karanlık, çamur atma, karalama, mit ajanı, Türk ajanı, hain, bölücü vs. damgalarını vurmaya başladılar. Onun için korkmaya başladılar. İsveçte ki 20 000 bin Kürdü (İçinde Zaza kökenlilerde dahil) rahmetli Ebubekir Pamukçu ve bizlere, biz Zaza Ulusalcılarına karşı ayağa kaldırdılar. 1960 lardan bu yana Zazaları tamamen kendi malları yaptılar ve onları oyuncak gibi ellerinde oynatılar. Bütün kirli işlerine, ölümcül davalarına, hedef tahtasına biz Zazaları koşturdular, sürdüler ve o kirli işlerini yaptırılar. Zazaları tamamen kendi çıkarları için kullandılar. Ön saflarda onları ölümlere, savaşlara gönderdiler ve halende bunu yapıyorlar. Zazaların sayesinde mücadelelerini zirveye çıkarıyorlar. Hemen hemen Bütün Kürt ve Türk sol örgütlerinin ve siyasi partilerinin bir çok merkez komite üyesi Zaza kökenli gençlerden oluşuyordu. En aktif ellemanlar onlardı.(Bir tek misal Selahattin Demirbaş). Onlar Zazaları çok iyi tanıyor ve biliyorlardı. Zazalar korkusuzdu ve korkusuzca mücadele ediyorlardı. Biliyorlardı bunları kaybettikleri an, onlar da bir çok şeylerini kaybedecekler. Onun için bunun önünü kesmeleri gerekiyordu. Bundanda başarılar ve halende başarılarına devam ediyorlar. Evet, tek çıkarları bu kirli yollardı ve onlarda özerimizde denediler ve halende deniyorlar.

3-Eğer Zaza kökenli gençler, aydınlar, devrimciler, yurtseverler, işçiler ve diğer halkı bir araya gelipte kendi Zaza örgütlerini kurup, Zaza halk mücadelesine girişirse, Zaza davasını görürse, Zaza yerleşim yeri ve dilli için uğraş verirse ve aynı zamanda Zaza halkı olarak onlardan ayrılırsa, işte o zaman kıyamet kopar. Eğer Zazaların başlı başına bir halk olduğunu halkına kabul ettirirlerse, bu Kürtler için hezimet olur, depresyon olur, büyük bir kayıp olur ve onları davalarıyla baş başa bırakır. Eğer Zaza kökenli aydınlar kendi Zaza dillinden yazıp o yazdıklarını halkına okuturlarsa, onları okuma yazmaya ve kendi Zaza dillini konuşmaya yönlendirip koştururlarsa, o zaman bütün Zaza gençleri Kürtçeyi bırakıp kendi Zaza dilline yönelirler, onların mücadele saflarını bırakıp kendi Zaza mücadelesinin saflarına akın ederler, bu da onların hesabına, hiç, hiç, hiç gelmez, gelmez. Eğer Zaza gençleri kendi Zaza dillinden yazıp, okuyup konuşmaya başlarsa, onların dergi, gazete ve kitaplarını bırakıp kendi dillinkine sarılacaklar. Onların dillinden kitap, dergi, gazete vs. çıkarmayacaklar ve onları dağıtmıyacaklar, kendilerini kını çıkarp dağıtacaklar. Buda onların planlarını, hesaplarını alt üst edecek ve aynı zamanda Kürtlerle Zazaları ayırım noktasına getirecek. Tabii sadece bu hesaplarla kalmayacak, toprak konusunda, yerleşim konusunda, halk olma konusunda, dil konusunda, mücadele şekli konusunda karşı karşıya getirecek. Bu kelime benimdir sen benden almışsın, bu senin değil gibi cevaz kabuğunu doldurmayan meselelerde karşı karşıya gelip uğraş verecekler. Onların Zaza gençlerini Kürtçe yazmaya ve okutmaya zorladıklarını biz hepimiz imanımız gibi biliyoruz. Tabii hal bu hallı alırsa o Zaza gençleri onların dillerini bırakacaklar ve bir daha Kürtçe konuşmayacaklar. ►

ZAZANA: Bu yazarlara verilen Kürt dil birliğini oluşturma görevine tepkiniz oldu mu ve neden arkadaşlarınızla beraber bu birlikten ayrıldınız?

KOYO BERZ: Bu birliğe tepkimiz çok büyük oldu. O birliğe arkadaşlarımız adına ben katılmıştım. Onların amaçlarını, kötü niyetlerini, oyun ve hilelerini ve dahası Kürtlere nasıl gebe olduklarını, onların ellerinde oyuncak olduklarını çok iyi bildiğim için, arkadaşlar benim katılmamı istemişler. Ben onların her türlü dep ve dolaplarını, her türlü hile ve oyunlarını biliyordum. O toplantıya her şeyi göze alarak ve hazırlıklı bir şekilde katıldım. Kendime güvenim sonsuzdu ve onların hepsini alt edeceğimi imanım gibi biliyordum. Çünkü benim yolum doğru bir yoldu, gerçekleri kapsayan, gerçeklerden şaşmayan halkımın yolu, Zaza halkının yolu ve Zaza halkının menfaatineydi. Kimseye gebe olmayan, kimseyi kendimden üst görmeyen, yalan, dolan ve iftiraldan uzak, dobra dobr meselerin üstüne giden bir Zaza yazarıydım ve halkımın yoluna baş koymuştum. Onun için kendime güvenim sonsuzdu. Ne kimseyi küçük ve ne de büyük gören bir şahsiyete sahiptim. Ben arkadaşlarımızı temsilen katıldım, çünkü kendini onlara pazarlamayan, onlar gibi yapmayan, halkı için her fedakarlığa katılan grubun temsilciliğini üstlenmiş biriydim. Ayretten İran, Irak ve Suriye Kürtlerinin arasında çok sevilen, sayılan ve hürmet gösterilen biriydim. Hiç bir Kürt parti ve hareketlerine, dernek ve kurumlarına, grup ve liderlerine, hiç bir zengin ferdine ne gebe ve ne de borçliydim. Eger bir borç varsa onlar bana borçluydular, çünkü ben yıllarca onlara bel vermişim, onlarla çalışmıştım.

O gruba katılanlarının en büyük amaçları Zaza dil ve Alfabetesini, Zaza örf ve adetlerini, gelenek ve göreneklerini, İsim ve isim tartışmasını ve hatta ve hatta Zaza yerleşim yerlerini, coğrafyasını ortadan kaldırmak ve Zazaları tamamen Kürtlerin oyuncağı, malı, fedaisi ve kölesi yapmak ve yıllarca kendi çıkarları için çalıştırmaktı. Kürt parti ve hareketlerinden, parti ve hareket lider ve temsilcilerinden çok baskılı, tehditvari talimatlar almıştılar. Bunları yapmak için günlerce toplantılar yapıp, şeytani eğitim ve oyunlardan geçmişler. Bu konuda tam uzmanlaşmıştılar. Kısacası, anlıyacağınız gibi derslerini iyi almış, iyi erberlemiş ve iyi terbiye edilmişler.

Ben toplantıya katıldım ve onların amaçlarının ne olduğunu ve nereye varmak istediklerini, çekinmeden teker teker izah ettim. Benim bir sözüm var. Hatta bu söz bazı Zaza aydın ve yazarları arasında yerini almış. Söz budur: (Ben kölenin kölesi, Kürtlerin militanı, peyesi, Türklerin Fedaisi, Arapların küheylan atı, pasif ve çıkarıcı solcuların idolojisi, yalancılara yapmacık demokrasi narası ve sahte islamcıların keskin kılıcı olmak istemiyorum). Ben hür ve serbest bir Zaza olmak istiyorum. Diğer halklarla birlikte kardeşçe yaşamak istiyorum. Her ne sebepten olursa olsun savaş, savaşmak ve kirli savaşları, çıkar savaşlarını istemiyorum. İnsanca yaşamayı seçiyorum. Bu eleştirilerden sonra en önce kendimi eleştirerek şunları söyledim: -Ben daha önce Türk ve Kürt hareketlerinin içinde çalıştığım ve onlara hizmet ettiğim için Zaza halkından ve diğer halklardan özür diliyorum. Halkımın, yani Zaza halkının bana vereceği cezaya raziyim. Ben sizin amacınızı çok iyi biliyorum. Sizin amacınız Zaza dil ve Kültürünü geliştirmek değil. Sizin amacınız Zaza dil ve Kültürünü, Zaza varlığını, Zazaların bir halk olduğunu ortadan kaldırmak. Sizin en büyük amacınız Zaza halkını Kürtlere mal etmek ve onların çıkarları doğrultusunda kullanmaktır. Sizin derdinizi ben çok iyi anlıyorum. Bütün amaçlarınız Kürt aydın ve şövenistleriyle birlikte biz Zazaları Kürt yapmak ve Kürtlerin çıkar doğrultusunda kullanmaktır, kullanmaktır.

Bunu kör Salih bille biliyor.

Kürtler Zazalara Kürt ve dillinede Kürtçenin lehçesi diyorlar. Bu güne kadar niçin herhangi bir toplantıda Zazaca konuşmadılar?. Niçin Zaza dil ve Kültürünü yaymadılar?. Niçin Zazaca yazıp çizmediler?. Niçin Zazacayı öğrenip bizimle Zazaca konuşmadılar? Bizi Kürtçeye zorluyorlar, konuşmak için bizi tehdit ediyorlar. Biz Kürtçeyi öğreniyoruz ve onlarla Kürtçe konuşuyor. Bizim yaptıklarımızın birisini niçin onlar yapmıyor: Onlardan hangisinin babası bizim Babalarımızdan büyük ve onların hangisi bizden büyük. Onlarda bir anadan doğmuşlar bizde. Onların neyi bizden fazla?. Sözlerimi fazla uzatmak istemiyorum. Ne dediğimi siz hepiniz çok iyi anladınız. Sakın, sakın bizim üstümüze gelmeyin, bizim işlerimize el uzatım karışmayın. Bu gün sizin gününüz olabilir, fakat yarın nelerin değişeceğini kimse tahmin edemez. Size bunu samimiyetimle söylüyorum, olmasın yollumuza çıkıp, yollumuzu kesesiniz. Her zaman bugünkü gibi sakın olamayız. deyip ayrıldım. Ayrılar ayrılar acilen arkadaşlarımızı bir arkadaşın evinde bir araya getirerek ZUH (Zaza Ulusal Hareketi) hareketini kurduk. (Zaten Tüzüğünü, gereken maddelerini Faruk İremet arkadaşımız önceden hazırlayıp bize okutmuştu). Aynı ayın içinde birde KORMİŞKAN dergisinin çalışmalarına başladık, yazılarını hazırlatik mizanpaç için Faruk arkadaşımıza verdik. (Faruk arkadaşımız bilgisayar öğretmeni idi. Memurlara, öğrencilere bilgisayar öğretirdi). Hemen sayfa tanzimini yaptı, bir hafta hiç durmadan herşeyini hazırladık, götürüp matbaya verdik. İlk basım parasının 8000 bin kronunu ben cebimden, diğer 4000bin kronunda dört arkadaşım verdi. Böylelikle tamamen Zazaca olan ilk Zaza dergisi çıkmaya başladı.

Bütün içimde ki sözleri açık açık yüzlerine söyledim ve dedim:-Ben kölenin kölesi olmak istemiyorum. Siz Türklerin kölesi, bende sizin köleniz olmiyacağım. Ben kölelik yapmak için Türkiyedeki mevkime tekme vurup buraya gelmedim. Ben bu saatten itibaren kimsenin oyuncağı, kimsenin kılıcı, kimsenin fedaisi, kimsenin militanı olmiyacağım. Ne olursam halkımın olacağım. Sizin ne niyetiniz niyet, ne yollunuz yol, ne fikriniz fikirdir. Kapkara bir idolojiniz, bambaşka bir çizginiz var. Size mübarek olsun. Baştan aşağıya kadar siz Kürtler için kuşanmışsınız. Sizin Zaza halkına zere kadar faydanız dokunmaz. Dokunsa dokunsa sizin zararınız, kötülüklerini, kapkara fikirlerinizin rüzgarı dokunur. Eger bir insanın tırnakları yoksa başını kaşıyamaz. Başkası kaşırsa kan revan içinde bırakır. Sonra kankıran olur ve ölür. Siz günden güne halkınızı yaralyorsunuz, onları pazara çıkarıp satıyorsunuz. Yol yakinken bu sevdadan, bu fikirlerden, bu hileli oyunlardan vaz geçin. Halkımızın hak ettiği halk olma yolluna geliniz. Gebe olduğunuz o çocuğu ya aldırın yada düşürün ve tertemiz halkımızın huzuruna çıkın. Bu çağ moder olma çağıdır, halk olma çağıdır, özgürlük ve serbestlik çağıdır, kölelik çağı değildir. Gözlerinizi bir açın ve Arap coğrafyasına bakın. Her bir Arap aşireti devlet olmuş. Biz neden bunu hak etmiyelim?. Gelen bizimle gelsin, gelmiyen yollumuzdan çekilsin, halkımızın yakasını bıraksın sahibine gitsin ve sadakatlığını onlara ispat etsin. Dünya bundan sonra bunu bilmeli, bunu duymalı, Zazalar bir halktır ve dilleride Zazacadır. Bundan sonra yollarımız buradan ayrılacak. Siz kölelik yolluna, biz özgürlük, serbestlik yolluna. Siz gidin başkasının öldürücü silahını taşıyin. Bizim silahımız kalemlerimiz, yazılarımız ve halkımızdır. Bizde elimizden geldiği kadar halkımızın yolluna devam edeceğiz, deyip ayrıldık.

ZAZANA: Ebubekir Pamukçu tarafından tamamı Zazaca olan masal, şiir ve öykülerden oluşan Ayre dergisinin çıkışı, Kürt partilerini nasıl etkiledi ve tepkilerini bize anlatır mısınız? ►

KOYO BERZ: Ben daha önce Ayre dergisi ve rahmetli Ebubekir Pamukçuyu duymamıştım. Ben İsveçe ayak basar basmaz Zazaca yazıp çizmeye başladım. Bunu daha önce ki sorularınızda bahsetmiştim. STOCKHOLM adlı yazım Kürtlerin ARMANC adlı dergisinde basıldı. Bu yazıyı rahmetli Ebubekir Pamukçu okumuş. Yazıyı okur okumaz beni araştırmış, dost ve arkadaşlardan benim gerçek adımla ve adresimi öğrenmiş. Bunun üzerine bana bir mektup yazıp postaya vermiş. Değerli kardeşim KOYO, ben bilmiyordum Zazaca gazete gibi haberlerin yazılıp ve bu haberlerin bu kadar ahengli ve ilgi çekici olacağını. Sen yazılarını ve şiirlerini tesbihleri ipe dizer gibi ard arda diziyorsun. İnsan okuyunca zevk alıyor, kendinden geçiyor. Kendini memlekette, insanların içinde his ediyor. Mektup Ellime geçti ve okudum. Mektupta AYRE adında Zazaca bir dergi çıkardığını ve dergiye yazılar, şiir, fıkra ve hikayeler gönderirsen çok memnun olacağını söylemişti. (Tabii benim şiirler ve başka yazılar yazdığımı, Siverekli olduğumu dostları anlatmış). Ben de hemen vakit kaybetmeden, şiirlerimden birini ona gönderdim. O gönderdiğim şiir Ayre dergisinde çıkar çıkmaz, ben neye uğradığımı şaşırardım. Sözüm onlara bazı Zaza kökenli aydınlar, ilericiler, devrimciler, yurtseverler, parti merkez komite üyeleri ve kimler, kimler. Kimi telefon edip konuştu, kimi çantasını, dosyasını koltuğunun altına alıp yanıma geldi. Hepsinin de hemen hemen sözleri ve tepkileri aynıydı. 'Sen ne yapıyorsun, niçin o dergiye kan veriyorsun, zengin ediyorsun vs. feryat fiğanlar, şikayetler, şikayetler. Sen o aşımın kim olduğunu biliyormusun gibisinden şikayetler. Ben önce yumuşak bir şekilde, o kimdir bana da anlatın, ben de bileyim. İçlerinden birisi dedi : O haindir, o mitin adamıdır vs. Öyle deyince ben biraz ilkindim ve dedim: Ellinizde belge, kanıt vs. Var mıdır, böyle kesin suçlayıp mahkum ediyorsunuz. Yoksa Zaza olduğundan ve Zaza davası gördüğünden dolayı olmasın? Yok yok öyle bir şey yok, mit olduğu kesin. Ben dedim kusura bakmayın Türk şöenistleri bu hastalığı size de bulaştırmışlar. Sizin gibi yapmayı, sizin gibi yürümeni, sizin dediklerinizi yerine getirmiyeni karalamak sizde bir hastalık, bir alışkanlık peydahlanmış. Ruh hastası haline gelmişsiniz. Birine çamur atmak bu kadar kolaydır, siz bir devrimci, ilerci, aydın vs. bunu yapıyorsunuz. Ve onları kovmaktan beter yaptım, çekip gitiler. Sonra birgün bir kaç Zaza kökenli, sözüm onlara aydın, ilerci, okumuş parti komite üyeleri yanıma geldiler uzun uzadıya bu konular üzerinde konuştuk.

Bana dediler ki: Ebubekir Pamukçu hakkında bir yazı yaz onu birkaç dergide Armanca, Berbangda, Kürdistan Press, Hêvi, Pêşeng vs. basalım, herkes okusun, ona bir ders verip onu mahkum edelim. İlk etapta ben onlara bu cevabı verdim: Neden ben, niçin ben yazayım? Neden siz yazıyorsunuz?. Kimden korkuyorsunuz?. Dediler sen yazarsan herkes okur ve herkes inanır. Halk senin yazılarını çok bageniyor ve harfi harfine okuyor. Senin yazılarının hiç birini kaçırmıyorlar. Senin yazıların daha inançlı, daha tutarlı oluyor. Sen yazarsan hem Ebubekir Pamukçu'yu ve hem de onun etrafındaki adamları bitirirsin. Bir daha sesi soloğu çıkmaz. Ben kendilerine şunu söyledim. 1-Siz bitiremediniz, ben bu başıma onları nasıl bitireceğim? 2-Bana bakın, ben kimsenin oyuncağı değilim. Ben çabuk çabuk kimsenin oyununa gelmem. Kaybenik (oyuncak) olmam, olmam. Siz daha beni tanımamışsınız. Ben hayatım boyunca gerçekler için mücadele ettim, savaş verdim. Haksızlıklara karşı hep dimdik ayakta durdum. Gerçeği söyleyen, gerçeği yerine getiren bir faşiste dahi değer verdim. Hiç ve hiç gerçeklerden şaşmadım. Bildiğim konularda ayaklarımı yere basarak dimdik ayakta durdum. Kendimi satmadım ve satılmadım. 3-Ben o adamı tanımiyorum. Kim olduğunu bilmiyorum. Şu ana kadar o

adamın zere kadar zararı bana dokunmamış. Benim ellimde onun hakkında belge, kanıt vs. yoktur, onun kim olduğunu ispatlamak için. Ben nerden bileyim o adamın mit adamı olduğunu. Sizde ellinizde böyle bir belge ve kanıt var mıdır, konuşuyorsunuz. Ben bilmeden, gözlerimle görmeden, kulaklarımla işitmeden nasıl ve hangi sıfatla kalkıp ona çamur atayım. Çamur atmak sizin için ne kadar kolaydır. Biri size bu çamuru atarsa sizin hoşunuza gidermi?. Ben elimde belge, kanıt, ispat olmadan kimseye hain, mitin adamı vesaire diyemem ve gözgöre göre çamur atamam. Ben hiç kimsenin arkasında dönme dolap çeviremem. Ben karanlık işleri sevmem. Benim birisiyle bir alıp veremeyeceğim olduğu zaman, arkasında değil gider yüzüne söylerim ve o şekilde onunla yüzleşirim. Sizin yaptığınız ne erkeklığe ve nede insanlığa sığar. İşiniz gücünüz yokmudur, topunuz ve tüfeğinizle kuşanmış ve adamın peşine düşmüşsünüz. Madem o kadar erkeksiniz o kadar gücünüz var, gidin düşmanlarımızla uğraşın. O adamdan ne istiyorsunuz? Bırakın bu karanlık yolları, yol yakınken bu sevdadan vaz geçin. Bunu unutmayın, bir gün gelir Zaza gençliği Zaza Ulusal hareketi ve Zaza yurtseverleri bunu fitil fitil sizin burunlarınızdan getirir. Bugün biz güçlüyüz tezine güvenmeyin. Gün gelir o tüfek geri teper. Benden vaz geçin bu konuda benim size yardımım dokunmaz. Ben bildiğim yoldan yürürüm. Başkalarının önerilerine ihtiyacım yok. Dedim ve bağlarımı, ilişkilerimi yavaş yavaş koparmaya başladım.

Dediğim gibi şaşırardım, çok oldum. Ben bir günah mı işledim, ne yaptım. Sanki bu adam adam değilde Decalmış, kan emmenmiş gibi nefret dolu tavırları beni şaşırtı ve çileden çıkardı. Bunların en yakınımda olanlardan bazılarına hele bir durun, hele bir nefes alın, bu işin aslı astarı nedir bana anlatın. Biliyormusunuz, bana verdikleri cevaplar ve anlatıkları beni şaşırtı, korkutu. Daha önce Adanada faşistlerin ateş çemberinde kaldım, dört koldan saldırdılar, (Feyzi Ciritçinin yazıhanesine saldırdıkları zaman) genede bu kadar korkmadım. Bana bunun bir ajan olduğunu, Türkler için çalıştığını ve daha neler neler anlatılar. Onların o anlatıkları kafamda cank etti ve kafamı karıştırdı. İlk etapta azda olsa onların sözlerine iftiralara nerdeyse inanacaktım. Uppsala Kürt derneğinden eve gider gitmez, o gece derin derin düşünmeye başladım. Sonra kendi kendime dedim; Sen ne yapıyorsun, kendine gel, sen bu gibi olaylarla daha önce çok tanıştın. Bir yol bi araştır, bakayım altından ne çıkar, ona göre tavrımı al. Adanadan Kurtuluş hareketinin lider kadrolarından bir Türk arkadaşım vardı. O benden dört yıl önce İsveçe gelmişti. Hemen onu araştırdım. Arkadaşlar onunda benim kaldığım Uppsala şehrinde olduğunu söylediler. Hemen onu buldurdum ve bir araya geldik. Kucaklaşma ve hasret giderme merasimi bitikten sonra konuya geçtim ve durumu kendisine anlatım. O bana Stockholda çok tanıdık öğretmen arkadaşlarım var, onlardan soruştururum. Hemen ikinci günü beni aradı ve buluşalım dedi. Buluştuk, bana baştan sona kadar her şeyi anlattı. AYSE dergisini Zazaca çıkardığı için onların hedef tahtası olmuş. Onu Türkiyeden, İstanbuldan tanıyan arkadaşlarım var, böyle bir şey kesinlikle doğru değildir. Bana bir kaç tane öğretmen arkadaşlarının telefonlarını verdi. Ben araştırırken altından çok pis kokular burnuma geldi.

O zaman tamamen emin oldum ki, bunlar bu adama iflira ediyorlar, çamur atıyorlar ve karalamak için ellerinden ne geliyorsa yapıyorlar. Sonra onun bir çok yazılarına, fıkra ve çocuk hikayelerine ulaştım. Onların hepsini Kürtçe yazmış. Yani anlayacağımız gibi o da Kürtlere hizmet etmiş ve onları sırtında taşımış. Bırakır bırakmaz hemen onu düşman ilan etmişler. İşin en ilginç tarafıda ona o iftiraları, o çamurları atan grubun başında ki, kişi de MALMIŞANIJ. ►

Malmısanij aylarca onun evinde kalmış, onun yemeğini yemiş, suyunu içmiş, yatıp kalkmış. O da onu himaye etmiş, kolayıp korumuş. Sofralarında oturmuş, barınmış. İşte o zaman jeton düşti. Kendi kendime dedim KOYO, Koyo Berz, kendine gel. O yüksek dağın hakkını ver, kirli oyunlara gelme. Sen o adamı tanıyorsun, alıp verecek bir şeyin yok. Onların söylediği gibi, ellerinde elle tutulacak her hangi bir belge yok, ifturalardan başka. Onların bu yaptıkları, bu söyledikleri, ona karşı Düşmanlık yapmaktan, kin götmekten başka bir şey değildir. Daha doğrusu bu kin, bu düşmanlık ona karşı değil, onun fikirlerine. Zaza görüşü açısına karşıdır. O zaman hemen yerimde oturdum ve olup bitenleri izlemeye başladım. Onların o söyledikleri bir kulağımdan girdi, diğer kulağımdan çıktı. Bir müdet tepkilerini, düşmanlıklarını izledim. Sanki Türkler değil de rahmetli Ebubekir onları sömürmüş, onları elleri altında ezmiş, sanki yüzyıl önce o onları Türklere satmış ve onun sayesinde onlar Türklere elleri altına düşmüş ve onların sömürgesi olmuşlar.

Daha sonra o Zaza kökenlilerin ne kadar menfaatprest, ne kadar çıkarıcı, ne kadar asalak olduklarını anladım, Rebbena hep bana diyenlerdendirler. Hepsini, Kürdü, Zaza kökenliler düşman gibi rahmetliye karşı durdular ve onu bir kaşık suda boğmaya çalıştılar. Leş kargaları gibi başına çökmeye başladılar, sebep Ayre dergisini çıkardığı için. Sebep Zazalar bir halktır dediği için. Ayre dergisi onların yörelerinde, çigerlerinde Bir Küll (yara, tömür) oluşturdu. Kinlerini nefretlerini sadece izledim. Bir şey yapmadan bekledim. Ne şiş ne kebab dedim ve durdum. Bunu ilk defa burada söylüyorum, kendimi hiç bir zaman af etmedim. Öldüğü zaman da utancımın cenazesine gidemedim. Almanyadan gelen bir arkadaş öldüğünü bana söyledi, fakat gitmedim. Kimse, kimse nedenini bilmedi. Dediğim gibi ilk defa söylüyorum, çok utandım, sahiplenmediğimiz için. O zaman ben sesiz kalmasaydım ve olayı izlemeseydim, belki bunlar olmazdı. Benim o zaman hiç vakit kaybetmeden rahmetliye sahip çıkmam gerekirdi, her ne olursa olsun. Ben o zaman kendimi vurdu duymaz grubuna dahil ettim. Evet, sahip çıkmam gerekirdi, fakat bunu yapmadım?. Niçin yapmadığımı bende kestiremedim. Onların sözlerine, söylediklerine kalpten inanmadım. Aslında o zaman onlara karşı çıkacak göcüm vardı. Eger sahip çıksaydım, hepsini sustururdum. Sahip çıkmamamın bir tek sebebi vardı, o zaman davamda zela, berak değildi. Zazaların bir halk olduğunu, dillinde lehçe olmadığını ve başı başına bir dil olduğu kafamda soru işaretlerini yaratıyordu. Onun için sesiz kaldım ve arka çıkmadım. Fakat daha sonra kendi kendime bazı çalışmalar yaptım, bazı karşılaştırmalarda bulundum. Kelimelerin özünü inceledim, telafuzlarına baktı, eril-dişilleri karşılaştırdım. Dil, Kültür, örf, adet ve görenekler, yerleşim yerlerine, coğrafyaya, daha önce İngilizlerin çizmiş olduğu Haritalarda, Zaza yerleşim yerine ZAZAS, soranların yerleşim yerine SORANS ve Kürtlerin yerleşim yerlerine Kürmanc demelerine, bizimde onlara Kırdas dediklerinin hepsini göz önüne aldım. Bir çok incelemeler yaptım. İşte o zaman pişman oldum, niçin sesiz kaldığıma. O zamanda iş işten geçmişti. O satılık, asalak peyeler, Kürtlerin oyuncakları olan şahıslar rahmetli Ebubekir Pamukçuyu kanser edip katili olmuşlardı. Benim nazarımda rehmetlinin katilleri o satılık Zaza kökenlilerdiler. Bunun lamu cimi yok. Daha öncede bunu defalarca yazdım. Evet, onun için kendi kendimi af edemedim. MAINNHAMN kitap festivalinde içimi, o içimdeki ateşi alevlendirerek ve arkasından boşaltarak, dökerek dünyaya haykırdım. Adeta isyan ettim. Mainnhamn da Zaza olduğumu, Zazalarında bir halk olduğunu haykırdım dünyaya. Rahmetli Ebubekir sağ iken, bunu yapsaydım, ona arka çıksaydım, onların hepsinin maskelerini teker teker indirmiş olacaktım. Hepsine derslerini verecektim. O zamanda sevinçten rahmetlinin o yarası belki iyileşketi ve çabuk çabuk onu kaybetmiyecektik. Fakat ne

faıda. Kötüler her zaman dört ayak özeri düşerler ve onlara bir şey olmaz.

Tabi sorunlar bununlada kalmıyor. Zazacılık yapan bazı arkadaşlar benim Almanyaya gidişimi, orada bazı çalışmalarda bulunuşumu, iki ay kalışımı, sonradan parseye gelmiş diye yorumlamsını, hiç ve hiç bir zaman hazmedemedim ve onun için bir daha Almanyaya gitmedim. Bazı arkadaşlar defalarca telefon edip niye gelmiyorsun diye sordular. Fakat diyemedim filan adam bunu böyle demiş. Halbuki ben hem Kormışkan ve hemde Kitaplarımı hiç kimseden bir kuruş almadan basıp dağıttım. Sadece Kormışkan için ikinci sayıdan sonra %50 civarında bazı arkadaşlardan yardım aldım. Biri çıkıpta desin ben kitapları için bir kuruş vermişim, alını öpeceğim. 7 tane kitap ve birde Gramatik bastım, kimseden bir yardım alamadım (Yalnız Faruk arkadaş basımı için, sayfa düzeni için, bilgisayarda yazımı için, basıma matbaya giderken, arabasıyla götürmeye yardımcı oldu). O Zazacı arkadaşın parsel için gelmiş demesi, beni herşeyden soğuttu. Halbuki ben o arkadaşın evinde üç-dört gün misafir kaldım. Onu niçin yaptı, niçin bu iftirada bulundu aklım ermedi. Yüzlerce, binlerce kitap gönderdim sağa sola, hepsininde parasını cebimden verdim. Na Xümxüma adlı kütübümü da o zaman o kitabı basan Pêşeng hareketinden paramla satın alıp isteyenlere günderdim. 280 tanesini Türkiye'ye gönderdim. Evet, Kürt şövenistlerinin ve Zaza kökenli olup kendilerini Kürt kabul eden Zazaların Ayre dergisi ve rahmetli Ebubekire karşı verdikleri tepki ve mücadeleyi, onları sömürenler, onları öldürenlere karşı vermediler.

ZAZANA: Piya hareketini engellemek için, hangi yollara baş vurdular, neden Ebubekir Pamukçuyu hedef aldılar ve neden sadece Zazaları ona saldırtılar?

KOYO BERZ: En başta PİYA isminden çekindiler, korktular. Piya Zazacada birlik, beraberlik anlamına gelir. Onlar o isimden bile korktular. Rahmetli Ebubekiri hain, bölücü, mit ajanı, Türk devletinin adamı vs. ilan edip, atağa, hucuma, saldırıya geçtiler. Onu karalamak için ona çamur atılar, ifturalarda bulundular. En önce Zaza kökenli sözüm onlara kendini bilmez ve ben adamım, ben aydınım, ben ilericiyim diye geçinen ve %100 Kürtlerin kuklası, Kürtlerin programlanmış robotlarından oluşan, iradesiz ve karektersiz bazı kişileri devreye sokup harekete geçtiler. Piya dergisi ve Piya hareketinin önünü kesmek için dört bir koldan saldırmaya başladılar. Onun önündeki yolların hepsini kesmek için büyük çabalar harcadılar. Rahmetli Ebubekirden sonra çevresinde olan arkadaşlarına saldırmaya başladılar. Zaza kökenlileri devreye koyup saldırtmaların en büyük amacı ve perde arkası buydu. 'Bakın bunlarda Zazadırlar, fakat onun gibi, onlar gibi düşünmüyorlar, onlar gibi demiyorlar, onlar gibi mitlik yapıp bizi satmıyorlar'. Ebubekir ve arkadaşlarına saldıran o Zaza kökenliler de hemen Kürt hareketlerinin dediklerini harf harfine yerine getirip uyguladılar. Sivri kılıçlarını çekip, rast gele salyarak daldılar. (Aklıma gelmişken burada size yaşadığım en büyük olaylardan birini anlatayım. Piya dergisinin birinci sayısının iç kapığında redaksiyonda benim de ismini Rahmetli yazmıştı. Fakat benim haberim yoktu. Burada açık açık isim vereceğim. Birinci sayı çıkar çıkmaz, Haydar Otlu, Malmısanij (Mehmet Tayfun), J.Espar ve bir kaç kişi daha, onları imha etmek için almışlar. Bir çoğunu imha etmişler. Bir kaç tanesinide Haydar Otlunun daha önce planladığı gibi, getirip derneğin masasında Ala Rızgari Hareketinden Olan Zınar Bıradostun masasına bıraktı. (Tabi benim orda olduğum saatte. Ve daha önce Zınar Bıradosta demiş ben bırakır bırakmaz, sen kurcala ve söyle bunu Kek Cimha çıkarıyor) Piya dergisini bırakır bırakmaz KDP den bir arkadaş ellite aldı ve dedi bunu kim çıkarıyor? Zınar bıradost dedi ki, galiba kek cimha ile Ebubekir Pamukçu çıkarıyor. Dediğim gibi ne çıkan piyadan ve ne de ismimin redaksiyonda oluşundan haberim vardı. ►

Ben hemen ayağa kalkarak, dedim: -Ben çıkariyorum, ne olmuş. Ucu kime batıyor onlar gelsin hesap sorsun. Siz kim oluyorsunuz da Zaza halkından hesap soruyorsunuz. Zaza başkaldırıları sayesinde buralarda siyaset yapıyorsunuz. Ağrı ayaklamasından başka sizin hangi ayaklamanız var. Hamidiye Alaylarını siz kurdunuz. Bedirhanların hepsi Osmanlılarda Paşay dı. Matbayı Osmanlılar Bedirhanlara kurdu. Hangi konudan bahsediyorsunuz. Benim ağzımı açmayın, daha çok laflarım var. Siz öyle deyince ben de tepki olarak söyledim. Aslında ne dergiden ve ne de Redaksiyondan haberim var. Fakat bundan sonra olacak ve ben de halkımın yolluna döneceğim Ellinizden geleni arkanıza koymayın. Hepsı bir ağızdan Kek Cımha biz şaka yaptık, dedik bakalım ne tepki verir. Biz özur dileriz. Ben dedim bugün şaka yarın gerçek olur. Beni de o zaman o kötü ve kirlı emelerine alet etmeye çalıştılar. Bu konuda çok üstüme döştüler. Onlar şunu umuyorlardı, belki ben de o diğerleri gibi harekete geçip saldırırsam, onlar için çok kolay olacaktı. (İsveçteki Kürtlerin %80-90 ını buna şahittir. Her yaptıklarını ve söyledikleri misli misli cevapladım ve halkın içinde, toplum karşısında açık açık yüzlerine vurdum. Öyle bir an geldiği, Uppsala derneğinin kongresinde, bütün Zaza kökenliler, bazı hareketler (Rızgari, Ala rızgari, Pêşeng vs. bana karşı açık açık birleştiler.

İki ay sonra Kürt Federasyonunun kongresi oldu. Bütün derneklerden seçilenler kongreye gitti. Toplam 120 delege gelmişti kongreye. Kongrede iki grup seçilmek için yarışa başladı. Bunlardan bir grup PKK nin grubu, bir diğeri de diğer Kürt hareketlerinden oluşan grup. Seçimde aday belirlemeyen üçüncü grupta bağımsızlar, Suriye, İran ve Irak Kürtlerinden olanlar. Bunların dışında ben ayağa kalkarak, yalnız kendi başıma kendimi önerdim. Kendimi önerdiğim zaman, sallondakilerin %70-80 den fazlası ayağa kalkarak beni alkışladılar. Seçim yapıldı, oylar sayıldı, ben 120 delegeden 110 delegenin oyunu alarak birinci sıraya oturdum. Beni 90 oyla takip eden İran Kürtlerinden, İran Kürt Cumhuriyetini kuran Qazi Muhammed in yeğeni Hasan Qazi oldu. Onu takiben diğer hareketlerden oluşan grup kazandı. Böylelikle ben Kürt Federasyonunun kongresinde yönetime seçildim. Bana oy vermeyen 10 delegenin hepsi Türkiye Kürtlerinden ve aynı zamanda dört tanesi Zaza kökenlilerdendi. (İki tanesi bizim Siverekliydi. Sonrada yüzlerine vurdum ve rezil ettim.

Dediğim gibi ben baştan hatta yapmasaydım, rahmetli Ebubekire arka çıksaydım ve yanında olduğumu bildirseydim, belki durum bambaşka olurdu. Vargöçleriyle, bütün imkanlarıyla rahmetlinin özerine gittiler. Onları sömürönlere saldırmadılar, işlerini güçlerini bırakıp rahmetlinin peşine düştüler. Biz ancak 1995 yılında kendimize gelebildik. O zamana kadar, dil ve kültür özerinde çalışmalarımızı sürdürdük. 1995 yılında bazı Zaza arkadaşlarla bir araya gelerek ZUH, Zaza Ulusal Hareketini kurduk ve siyasi hayatımıza, dil ve Kültür çalışmalarımıza başladık. Hatta 1 Mayıs işçi bayramında ilk bildirimizi dağıttık, ZUH hareketi adıyla. Bildirimizin bir tarafı Türkçe bir tarafı İsveççe yazılıydı. Tam 3000 bin bildiri dağıttık, biz dört arkadaş. Hem Sol partinin ve hem de Sosyal Demokratların yürüyüşüne katıldık. Benden bildiri alan Kürt Federasyonunun başkanı Keya İzol, o sırada benim Zaza Millî giysilerin içinde fotoğrafını çekti. Ben kendi Zaza giysilerimle 1 Mayıs'a katılmışım. Fotoğrafi çekerken ben kendisine söyledim. Fotoğrafini çekiyorsun, kendi detajelerinde basıpta reklam yapma Kürtler adına. Bana dedi, olurmu öyle şey. Sonra Kürt Federasyonunun aylık dergisi olan Berbang kapak resmi yapmış ve altına Kürtler kendi millî giysileriyle 1 Mayıs'a katıldılar.

Ben duyar duymaz ona telefon ettim ve dedim:-Ben sana demedim basma. Ben şimdi sizi dava etsem ne çıkar. Halkların arasında rezil olursunuz ve banada tazminat ödersiniz. Çünkü benim dağıttığım bildiri beni belgemedir. Bana dedi kusura bakma, arkadaşlar benden habersiz basmışlar. Kusura bakma. Bak bir arkadaşız, Siverekliyiz ve aynı zamanda DDKD nin içinde birlikte çalıştık. Ben de onu af ettim ve bir daha kuralamadım. Aslında kötü niyetli olmadığımı bildiğim için meselenin özerine gitmedim.

ZAZANA: Oluşturulan lehçeci Zazalardan ayrılıp, neden bağımsız çalışmaya başladınız?

KOYO BERZ: Biz uyurken, kış uykusuna dalmışken, Zazaları kendilerine mal edenler, Zazaları kendi özerinde saydıranlar, kendi çıkarları doğrultusunda işletenler ve aynı zamanda onları her tehlikeye sürükleyip kendilerine siper edenler, Zazaları kendi öz malıymış gibi herşeyine koşturanlar çoktan, çok önceden planlarını yapmışlar. Daha önceden Zazalardan gruplar oluşturarak onları, bazı oyunlara, hilelere, dep ve dolaplara seferber etmişler. Onlar, yani o Zaza kökenliler çoktan kendilerini ve kendi öz halkını başka halklara satmışlar. Kendi mevki ve çıkarları için anne babalarını bile bile hibe etmişler, menfaatleri için. Evet dediğim gibi biz uyurken, saf saf bunlarla çalışırken bilmeden ve aniden bunların bu oyunlarına alet oluyorduk veya olmaya gayret gösteriyorduk. Baştan beri tamı tamına onların yollarını izlemesekte bir çok noktada uyuyorduk. Bunun farkına varmaz yollarımızın ayrılmasını ve başlı başına mücadele vermemiz gerektirdiğinin daha iyi olacağını keşfederek tamamen yollarımızı ayırmaya başladık. Ondandı onları gittiği o yolları izlemedik. Her ne kadar Zazalara Kürt ve Zaza diline lehçe dediysek, kendimiz dahi bu söylediklerimize inanmadık. Ve bu bize çok saçma geldi. Biz bunun bir oyun olduğunu, kirlı bir oyun, bir halkı yok sayma ve yok etme oyunu olduğuna yüzde yüz kanaat getirdik. Bunun bir ihanet olduğunu kendi kendimiz karar verdik ve dedik Zaza Zazadır, Kürt Kürttür, Türk Türktür. Bu Zaza Kürdü, Zaza Türkü vs. nerden çıktı. Bu kanaatlar bu düşünceler onlardan yollarımızı ayırmaya yetti ve artı. Biz de vakit kaybetmeden onlardan yollarımız ayırıp bağımsız başlamaya çalıştık. Bizi onlardan ayıran kendi inancımız, kendi vicdanımız ve kendi karakterimiz oldu. Eger onlarla birlikte o kötü, kapkara ve hileli yollara devam etmiş olsaydık, kendimizi ömür boyu af etmiyecektik ve yüzümüz olmiyacaktı halkımızın, Zazaların yüzüne bakmaya.

Evet biz karar verdik kimsenin oyunağı, kimsenin peyesi, kimsenin silahı, kimsenin kuyruğı, kimsenin kölesi ve hatta ve hatta kölenin kölesi olmamaya ve kimseye kölelik yapmamak için mantığımızı, inancımızı ve gerçekliğimizi ortaya koyarak ve yeniden uyanarak, halkımızın insanı olarak yollumuza koyulduk. Evet böylelikle biz bağımsız çalışmaya başladık. Dediğim gibi en büyük neden halkımızın başı başına bir halk olduğunu, ne Kürt, ne Türk, ne Arap, ne Pers vs. başka bir halk olmadığını dünyaya duyurmak ve Dillimizinde Kürtçenin lehçesi olmadığını, başlı başına bir dil olduğunu göstermekti. Ve bundada çok yol katetip başarıya ulaştık. Dar da olsa, az da olsa bunu başardığımızı inanıyorum. Bunu yapmakla, Zazalar Kürt, Zaza diline Kürtçenin lehçesi söyleyen Kürt sövenistlerine ve Zaza kökenli satlıklara büyük bir ders vererek şamarı yüzlerine patlattık. Böylelikle meydana onlara boş bırakılmayıp daraltık. Fakat gizliden gizliye, sahte isimlerle bize çamur atarak, karalıyarak bizi susturmaya çalıştılar. Biz o zaman açık açık onlara meydan okuduk ve açık açık onları Türk halkı, Kürt halkı, Zaza halkı ve diğer halkların huzurunda tartışmalar bunu ispat etmek için buyurduk. Fakat hiç biri bunlara yanaşmadı. ▶

Bir gün arkadaşımız Faruk İremet Gemi ile geziye gitmişti. O sırada gemide birkaç şövenist Kürd, Kürt Federasyonun başkanı ve bir kaç Zaza kökenli Kürt peyeleriyle karşılaşmış. Ortada hiç birşey yokken, hiç vakit kaybetmeden sözlü, sert ve tehditvari bir şekilde arkadaşımıza saldırmaya başlamışlar, geminin gövertesinde. O da korkusuz bir şekilde onlara gereken cevabı vermiş ve onlara teker teker meydan okumuş. Onlar önce onun onlardan korkacağını tahmin etmişler. Fakat sonradan durumun onlar gibi olmadığına ve sert bir kayaya çaptıklarını anlayınca, bu sefer işi şakaya dökmeye başlamışlar. Fakat o, ben, biz bunun hesabını sizden teker teker soracağız diyerek çekilmiş.

ZAZANA: Zaza Ulusal bilinci hergün birazdaha gelişmektedir, bu konuda önerileriniz nelerdir.?

KOYO BERZ: Zaza Ulusal bilinci çok, çok ağır geliyor. Böyle giderse biz bir yüzyıl daha arkamızda bırakırız. Böyle ağır yol alırsa hiç bir zaman biz dünya halklarının arasında yerimizi alamıyacağız. Belki öbür dünya halklarının arasında yerimiz olur. Bazılarınız diyeceksiniz ki sen niye bu kadar karamsalsın. Bu bizim gerçeğimizdir. Zaza Ulusal bilincinin ağır ağır ilerleyip gelişmesi yeterli değildir, böyle bir devirde. Bu böyle olmaz. İnsan bir kere etrafına baksın, Tekniğin, sanal iletişimin, masmediyanın, gazeteciliğin, bilimin zirvede olduğu bu devirde, bizim ulusal bilincimizin bu kadar ağır gelişmesi hayra alamet değildir. Bir kere etrafımıza iyice bakmamız, etrafımızı görmemiz lazım. Arap Aleminin irili ufaklı aşiretlerinin hemen hemen hepsi birer devlet olmuş, halk olmuş. Biz milyonlarca halkımızla, binlerce aşiretlerimizle, yüzlerce şehir, kasaba ve köylerimizle, bırak halk olmayı, devlet olmayı, daha kimlik sahibi bile olamadık. Bu devirde, bu çağda bu duruma gülünür. Bu bilim devrinde halen bazı halklar bizi kendi çıkarları doğrultusunda kullanıp kendi özerinde saydırlıyorlar. Bizi çocuk oyuncakları gibi ellerinde oyuncak yapıp oynatıyorlar.

Önerilerimi sormuşsunuz. Önerilerim şunlardır.

1-Bir kere herşeyden önce halkımızın aydın, devrimci, iletici, köylü, işçi vs. kesimi kendi halk olma (Zaza), yani başlı başına bir halk olarak görmeleri gerekir. Bu konuda da inatla kendi davalarına sahip çıkması ve bu konuda netleşerek direnmesi gerekir. Yani başka bir halk (Kürt vs.) olmaktan vaz geçmeleri gerekir. Sadece Zaza halkında odaklanmaları zaruridir. Bunu acilen seçmeleri gerekir.

2-Din, inanç, itikat, mezhep, aşiret ve bölge gibi değerlerini içlerinde saklayıp, onları kalplerinin bir kenarına bırakıp, Zaza-Dımili halkı için uğraş vermeleri ve bu konuda direkt mücadelelerini sürdürmeleri gerekir. Başka türlü biz başarıya ulaşamayız. Her birimiz bir yol önümüze katıp gidersek, öabuk kayboluruz. Kaybolmak, sürüden ayrılmak demektir. Sürüden ayrılan bir koyunu, kuzuyu Kurt çabuk kapar.

3-Zaza halkının kendini ispatlama ve bu konuda diğer halklarla tartışma gibi bir sorunu olmamalı. Değerli vaktini harcaıyıp bu gibi konulara girmemesi lazım. Ben Zazayım, bir halkım, dilim Zazacadır ve hiç bir dilin lehçesi değildir deyip kendi halk mücadelesini vermeli ve diğerlerine şunu söylemeli: Ben Zazayım dillimde Zazacadır. Zaza olmadığını, dilimin Zazaca olmadığını sen git ispatla, deyip

onların yalan dolanlarına, şeytani fikirlerine, kandırma oyunlarına, şövenist, faşist tavırlarına kulak asmaması lazım. Zaten onlar bu gibi oyunlarla vaktimizi çalıp davamızı geriletiyorlar. Onların bu gibi sorularına es deyip geçmeli ve kendi meselesine odaklanmalı.

4-Zaza halkı bunu çok iyi bilmeli, 'Eger bir insanın tırnakları olmazsa, insan kendi başını kaşıyamaz. Eger başkası onun başını kaşırsa, başını kan revan içinde bırakır. O zamanda mikrop kapar, kan kıran olur, iltihap alır vesaire, yarası ölümcül halle gelir. İnsan kendi işini kendisi görmeli ve bugünün işini yarına bırakmamalı. Bizde kendi halk olma konumu ve davasını başkasına bırakırsak, onlar hem onu geciktirirler, hem de kendisi gibi yaparlar, kendi halkıymış gibi lanse ederler ve başkalarına sunarlar. Biz halk olma davamızı kendimiz yürütmeliyiz. Bunu da ivedilikle yapmamız gerekir. Başkalarına, başka halka, halk olma davamızı, halk olma mücadelemizi başka halklara bırakmamak lazım.

5-Bizim halkımızı başka halklara peşkeş çeken, Zaza kökenlilerin, daha doğrusu halkımıza Zaza kürdü diyenlerin maskelerini halkımızın ve diğer halkların huzurunda ivedilikle indirmemiz ve yüzlerine tükürmemiz gerekir. Onları bir an önce deşifre etmemiz ve ne mal olduklarını ve nasıl satıldıklarını ve menfaatları için halkımızı nasıl başka halka peşkeş çektiğini her yerde anlatmamız, neyimiz var ve neyimiz yok onları rezil etmek için harcamamız gerekir. Bunları yaparsak başkaları çıkıp onların yolunu sürdürmez ve yüzleri olmaz halkımız ve başka halkların yüzüne bakmaya.

6-Dünyada en kötüsü, en utanç vericisi, en karetersizi kendini hiç saymaktır, küçük görmektir, aslını inkar edip başka halkın özerinde saymaktır, saydırmaktır. Eger bir insan aslını inkar edip kendini başka bir halkın özerinde saydıyorsa, o bir hiçtir, bitmiştir, kendini beş paraya bozdurmuştur. Onun için bu gibi yolları deniyenleri veya bu yoldan yürüyenleri kendi aslının üstüne çevirmek, çekmek ve onlara kim olduklarını öğretilip hatırlatmak gerekir. Boşuna dememişler 'Aslını inkar eden haramzadedir' Dünyanın dört bir tarafına dağılmış olan çingeneler, nereye giderler gitsinler, başlarına ne gelirse gelsin, ne zorluklarla karşılaşılırsa karşılaşsınlar, ne acılar çekerlerse çeksinler yinede aslından vaz geçmezler ve aslını inkar etmezler. Bu güne kadar aslını inkar etmediler ve etmiyorlar da.

7-Halkımızın, gençlerimizin yerine yurduna, kültürüne dilline, taşına toprağına, kim olduğuna kimliğine sahip çıkmayı sahiplenmeli ve bunu kendilerine mukaddes bir görev saymalı ve bundan da duymalı. Başı dik, alını açık gururla ben Zazayım, ben bir halkım sözünden, tezinden ödün vermemesi gerekir. Gerekirse bu yolda canını, malını hibe etmesi ve seve seve davasını sürdürmeli.

Bu söylediklerim, önerdikleri yapılırsa önümüzde hiç bir şey duramaz ve kimse bizi çıkarları doğrultusunda kullanamaz, ellerinde oyuncak yapamaz. O zaman yollumuz zela ve açık olur ve biz de o yoldan yürürüz.

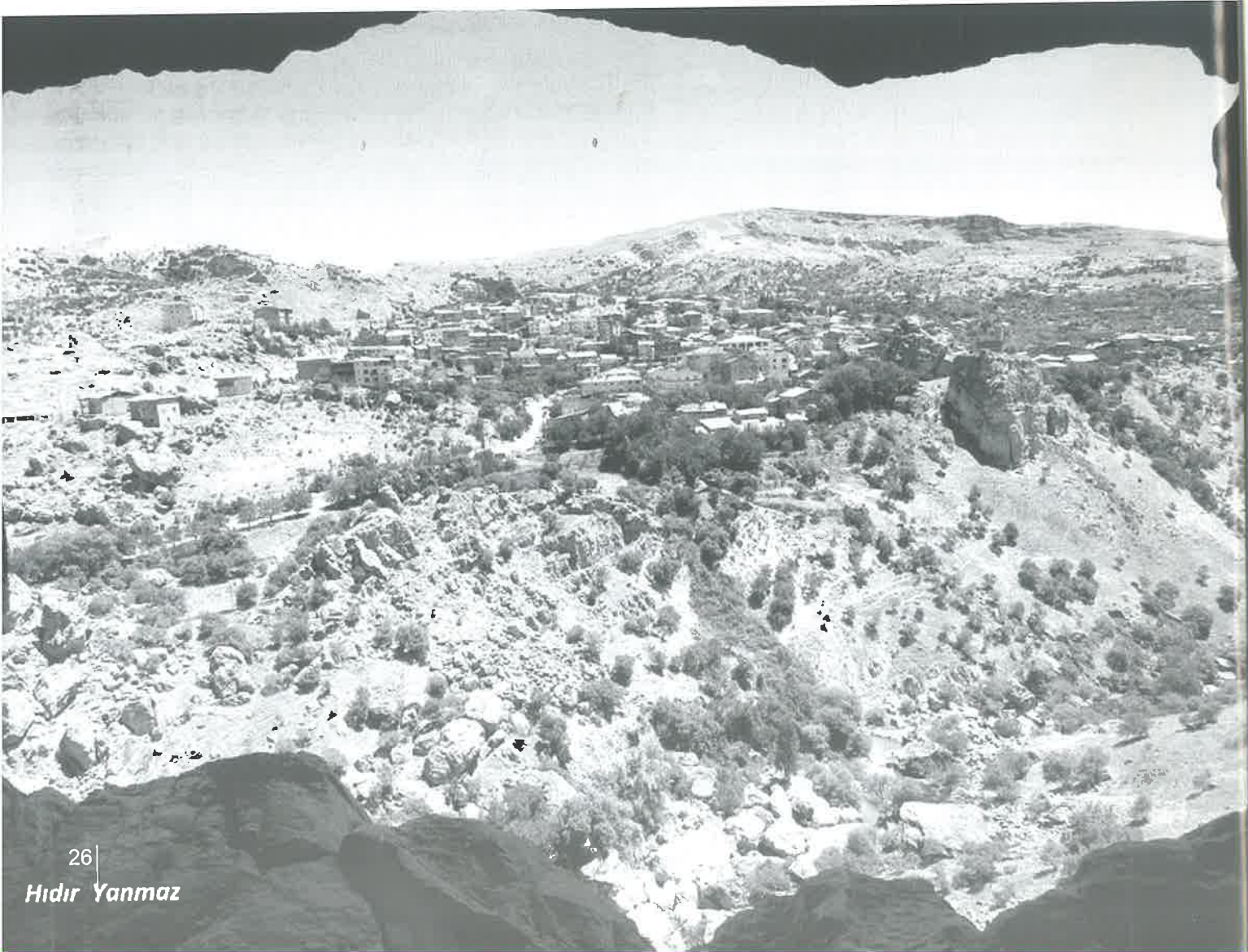
ZAZANA: Biliyorum Türkçe röportaj tercihiniz değil, fakat Zazaca bilmeyenler de anlasın diye ropottajı Türkçe yapma zorunda kaldık. Bize bu güzel röportaj için ayırdığınız zaman için teşekkür ederiz. ▶

KOYO BERZ: Ben size çok teşekkür ederim, böyle bir dergi çıkarıp halkımıza ulaştırdığınız için. Bu çalışmalarınızdan dolayı sizi tebrik ederim. Evet isterdim, Zazaca cevap verip halkımıza ulaştırayım. Fakat söylediğiniz gibi halkımızın %60-70 kendi öz dillinden (Zazaca) okuma yazma bilmiyor. Tabii bu bizim suçumuz, günahımız değildir. Bizler değil, bizi sömürenler, elleri altında tutanlar, kendi çıkarları için kullananlar, halkımızı ve dillimizi inkar edenler, yasaklıyanlar, halkımızı ve dillimizi kendi özerinde saydıranlar utansın. Yüzü kara birileri varsa, onlar bizler değiliz. Bizleri inkar edenler, dillimizi elimizden alıp lehçe yapanlar veya lehçe yapıştırmasını zamk gibi yapıştıranlar, yani dillimiz lehçe halkımız Kürt veya Türk, veya başka bir halk (Zaza adının dışında) olarak gösterenler ve bizi tamamen asimile edip yok saymaya çalışanların yüzü karadır. Karanın ötesinde kapkaradır. Lanetlenecek birileri varsa, bizim halkımızı başka halka peşkeş çekenler, halkımızı başka bir halk yapan satılmış, karektersiz bazı Zaza kökenli kişilerdirler. Bizi kölenin kölesi yapanlar ne halkımız ve nede halkımızın dostu olabilirler. Olsalar olsalar, çıkarıcı, menfaatperest, karaktersiz, kendi halkının düşmanı olan kişilerdirler. Siz hepimiz bunu çok iyi bilirsiniz, Keklik kendi cinsinin düşmanıdır. Avcı kafeste bulunan evcilleştirilmiş keklği kafesiyle götürüp yabanda, keklıkların bol olduğu kayalıklarda, bir kayanın üstüne koyar ve gider kendini bir kayanın arkasında saklar. O kafesteki keklık, kafesin içinden

avazı çıktığı kadar ötmeye başlar. Çevrede o kafesteki keklğin ötüş sesini duyan yaban keklıkları o sese doğru uçmaya başlarlar ve gelip o kafesin yakınındaki başka kayanın üzerine konup var gücüyle öterler. Avcıda saklandığı mevziden saçma sıkıp gelen yaban keklıkları avlarlar. İşte bizi Kürt yapanlar, Türk yapanlar, bu keklık cinsinden olanlardır. Onlar kendi halkının düşmanıdır, o kafesteki keklık gibi. Biliyorsunuz, Ağacın kurdu ağaçtan olmazsa, ağaç çabuk çabuk çürüyüp devrilmez. Evet bizim biraz suçumuz, biraz ihmalkarlığımız, biraz eksikliğimiz, biraz umursamamız, biraz bana ne vurdum duymazlığımız, biraz kolayına kaçma durumlarımız var. Bunu inkar edemeyiz. Eğer çaba harcarsam, kısa bir zamanda her şeyi rayına oturtabilirim. Hepiniz başarılar dillerim. Bu yolda emek harcayanları da canı gönülden tebrik ederim. Kalın sağlıcakla. ■

Not: Değerli yazarımız Koyo Berz ile yaptığımız röportajda Kürt ve Türk hareketlerinde Zazaların inkar ve ihmal edilmişinden edindiği deneyimlerden dolayı uzunca bir yazı yazmıştı, bu yazı ancak bir kitabı dolduracak nitelikteydi, bir dergide sığmayacağından dolayı ancak yazıların bir kısmını yayımlayabildik. Dileriz ki yazarımız bizi anlayışla karşılar. Zazana adına kendisine teşekkürü bir borç biliriz.

ZAZA TARİHİNDEN

–MEHMET AŞKIN–

Üstünde duracağımız ve alıntılacağımız eser İbn-i Hassül'e ait. İbn-i Hassül bu eserinde orta çağ İrân'ının en önemli hanedanlığı olan ZAZA–BUYİD–BÜVEYOĞULARI hanedanlarının menşei ve DEYLEMLİ kökenli oluşlarına ve DEYLEMLİLER ve DEYLEM'e dair çok önemli bilgiler aktarmaktadır. Çalışmamız da İbn-i Hassül'ün eserinin, Dr Abbas Azzavi'nin elinde bulunan nüshasının Ordinaryüs Prof. Dr. M. Şerafettin Yaltkaya tarafından yapılan Türkçe çevirisi ve konuya ilişkin öteki kaynaklardan yararlanacağız.

İbn-i Hassül önceleri ZAZA–BÜVEYİ hanedanı Meeddüdevle'nin hizmetindeyken Rey şehri Gazneli Mahmmud'un eline geçince, Mahmmud'un hizmetine girip Gazne'ye gitmiştir. Daha sonraları Selçuklu sultanı Tuğrul beyin hizmetine girmiştir. Tuğrul beye ithafen yazdığı, Türkler ve Selçukluları övüp onlara olmaz meziyetler ve yükseklikler atfettiği ve ZAZA–BÜVEYHİ'leri ise olabildiğince yerip ve kötülediği –kitabû tafzili-Etrak–ile meşhur olup; aynı zaman da edip, tarihçi ve devlet adamıdır İbn-i Hassül.

O dönemlerin geleneği gereği İbn-i Hassül'de dönemin tüm tarihçileri gibi: objektiflikten çok hizmetinde olduğu hükümdarın isteği ve hoşlanacağı şeyler kaleme almıştır!. Ne var ki İbn-Hassül, DEYLEM ve DEYLEMLİLERE ilişkin değerli bilgiler aktarmaktadır eserinde. Eserin bizi alakadar eden tarafı da bu noktadır.

İbn-i Hassül –Tafzi'i-Etrak' Alâ Sâ'iri'lecnâd ve

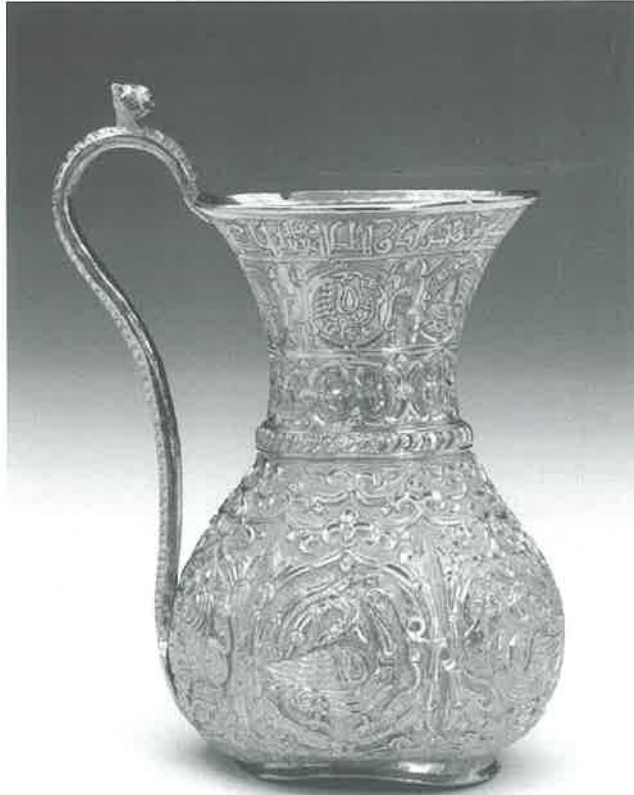
994 } ZAZA–BÜVEYHİ'lerin Irak kolu hanedanlarından meşhur Adudüdevle { Ahmed } adına yazdığı, günümüze ulaşamamış –kitabût'-Taci– adlı eseri tenkit edilmekte ve öldürülme kaygısıyla hareketen Ebu İshak'ın DEYLEMLİLER, DEYLEM ve ZAZA–BÜVEYHİ'lere ilişkin bi taraf davranmadığını iddia etmiştir!. Gerçi kendiside aynı kaygılarla Selçuk sultanlarına ve Türkler'e hurafelerle dolu methiyeler dizmiştir İbn-i Hassül!... Oysaki o dönemin ve daha

sonraki tarihçileri ZAZA–BÜVEYHİ'lerden övgüyle söz ederler. Batlı tarihçiler ise ZAZA–BÜVEYHİ'leri İslâm'da Rönesans'ı başlatan hükümdarlar olarak anmaktadırlar! Yine ünlü Arap tarihçisi İbnû'l Essir, şöyle dile getiriyor ZAZA–BÜVEYHİ hanedanlarını:

“Rüknüdevle için “Halim, kerim, adaletlidir; zalim olmaktan çok sakınır ve adamlarına zalim olmamaları için çok tembih ederdi. Oruç ayında mescide gider ve halkın şikâyetlerini dinlerdi.” Adudüdevle için yine aynı tarihçi şöyle diyor: “Akıllı, dürüst, temiz, hünerlidir. İlim ve âlimlere çok değer verirdi. İlim adamlarıyla

oturur, sohbet eder, müzakere ederdi. Bu nedenle âlimler kendisine gelir, yazdıkları kitapları sunarlardı. Bunun yanında reform ve kalkındırma işlerini ihmal etmezdi. Hastane, yol ve su gibi amme işlerine çok önem verirdi.”

İbn-i Hassül eserinde en çok, Ebu İshak'ın ZAZA–BÜVEYHİ'lerin, –Arap, Benin Dabbe–kabilelerinden göstermesinin üstünde durduğu görülmektedir! ►

Zaza–Büveyhi hanedanlığı sanatından bir parça: x. yüzyıla ait altın ibrik.

Ebu İsak ve ZAZA BÜVEYHİ'ler açısından aslında bu iddiada bulunmak o günün şartlarında son derece tabii bir durumdur!. Lakin biliniyor ki orta çağ ve sonrasında farklı etnisiteden { köken- kavim} olan hanedanlar ve hata kimi kavimler kendilerini Arap soyuna bağlamak istemişlerdir. İslam ve İslam peygamberinin Arap kökenli oluşu ve İslam dininin Araplara ayrıcalıklar getirmesi öteki hanedan aileleri ve kimi kavim ve kabileleri "Araplılık" iddiasında bulunmaya hata zamanla Araplaşmaya götürülmüştür!... DEYLEM'i ZAZA-BÜVEYHİ'lerin menşeinin farkında olan İbn-i Hassül tamda bu nokta da, Ebu İshak'a ve ZAZA-BÜVEYHİ'lere yüklenmektedir!. Ebu İshak'ın bu konuda ki iddiasına karşı şöyle demektedir "Müverrihlerin { tarihçiler } hepsi bilir ve söylerler ki DEYLEM ile CİY kendi mahal ve meskenlerinde ve şehir

başka kaynaklarda görülemeyen mükemmellikle tarif etmiştir. İbn-i Hassül'e göre DEYLEM: "Deylem ve Cil ve bu ikisinin kolları ve tarihçilerin verdikleri bilgilere göre bunlar; kendi bilinen, tanınan yerleri ve asıl yurtlarında iki fıkra { halk topluluğu } idiler. Cil'in birçok dallara ve budaklara ayrılan kabileleri { aşiretleri } şube ve çeşitleri vardı. Deylem; İstaniye ve Lançiye adlarıyla iki fırkaydı, İstaniye; Deylem diyarının dağlar ve kalelerinde ve sarp bölgesinde otururlar. Bunların başlarındaki valiler bu güne kadar VEHSUDANİYE { VEHSUDANİYE hanedanları } dir. DEYLEM'de; Lançiye ve Cüstaniye: Lançiye, Deylem diyarının ovaları ve sahralarında sakin olurlar. Bunların padişahları { hanedanları, valileri } Cistaniye { Cüstaniler } idiler. Bu günde böyledir. { kendi zamanını kastediyor. } Bunlar alevi dailerin mesaisiyle { çabalarıyla } İslam dinini kabul etmişlerdir."

İbn-i Hassül DEYLEMLİLERİN kökenine, coğrafyalarına, yönetim şekillerine, kendi içlerindeki kabile ayrışmasına, inançlarına, mezheplerine ve hanedanlarına ilişkin önemli bilgiler vererek ve onları başka kaynaklarda görülemeyen mükemmellikle tarif etmiştir.

"Deylemlilerin çoğu Şii'dir. { alevidir } Bu dailer { Ali evlatları-ehlibeyt soylu } bunların { Deylemlileri kastediyor } içlerine girmiş ve kendilerini Allah'ın dinine ve Peygamberin sünnetine ve Ali bin Ebi { Ebu } Talib'in imametine ve onun diğer sahabeyle taftil olunmasına { katılın, yükselin } davet eylemiş idiler. Bunun için bunların çoğu şiadandılar. { alevidirler } Hanefiler ve Şafililerden bazı alimler dahi bunlarla { Deylemlileri kastediyor } ihtilat { konuşmak, karışmak, görüşmek } etmiş olduklarından bunların { Deylemlileri kastediyor } az bir kısmı Sünni mezhepi üzeredirlerdir."

ve kasabalarında bu namda iki fırka { halk topluluğu } idiler. Bunların DABBE kabilesinden oldukları asla işitilmiş değildir. Ve ne İslam devrinde ne de evvelinde DABBE kabilesinden bir kimsenin onların diyarına { DEYLEM } göç ettiği de duyulmuş şey değildir." Ki İbn-i Hassül bu noktada objektiftir. DEYLEMLİLERİN, Arap orjinli olmasını gösterecek tek tarihi vesika yoktur. Devamla şöyle diyor İbn-i Hassül "Bu kabilenin { Benin Dabbe } bir musibete uğrayarak vatanları olan Irak, Şam ve Mağrip cihetindeki Arap adalarından göçe mecbur kaldıklarına dair veri yoktur. Ebu İshak; bunları { ZAZA-BÜVEYHİ'leri kastediyor } Dabbe kabilesinden değil; eğer bir yol bulabilseydi Kureyş kabilesinden sayacaktı. Halbuki Araplar ile Acemler { DEYLEMLİLERİ kastediyor } arasındaki nesebi mübayenet { köken uzaklığı } herkesin malumudur."

İbn-i Hassül DEYLEMLİLERİN kökenine, coğrafyalarına, yönetim şekillerine, kendi içlerindeki kabile ayrışmasına, inançlarına, mezheplerine ve hanedanlarına ilişkin önemli bilgiler vererek ve onları

"Cil'in çoğu Sunnidirler. Cil'de Sünnilik galiptir. { çoğuldur } Çünkü bunların İslamiyeti kabulleri-kabul etmeleri-kadimdir. Deylem'de Teşeyyu { Şia, Şiilik } galiptir. Çünkü bunlardan { Ali- Ehlibeit evlatlarını kastediyor. } İslam edilmişlerdir. { Müslümanlaştırılmışlardır }"

İbn-i Hassül DEYLEM ve DEYLEMLİLERİ her yönüyle tansif ettikten sonra tekrar; Benin Dabbe konusuna dönüyor. Ve Ebu İshak'ın ZAZA-BÜVEYHİ'leri Dabbe kökeni iddiasından sonra Adudüdevle'nin { Ahmed } kökenini Sasani Şahı Behram Cür'a { Gur } bağlamasını irdeleyerek bunun akla daha yakın olduğunu ve kadim tarihçilerinde buna dikkat çektiklerini dile getiriyor. Ve Dabbe kabilesi iddiasını; Anterenin mullakasından şu mısra ile yersiz ve temelsiz olduğunu vurgulamaya çabılıyor. Antrenin mullakasından ki mısra: "Devem Deylem havuzlarından su içmekten nefret eder." i aktararak savını destekler. Ve yine Deylemlileri küçümseyerek "Firuz: Araplara karşı açmış olduğu bir muharebede Deylemlileri uyuz karga toplanır gibi toplamış ve bunları Araplara karşı sevk etmiş idi" der. ►

Daha sonra tarihin İran Şahı Ferudun ile başladığına değinerek; Sasani imparatorluğunun kurucusu Erdeşir'in { Arde şer- yer yüzü arslanı- } "soysuzluğuna" dolayısıyla da "Deylemlilerin!" vurgu yapmak için şu sözünü aktarır " benim nesebim benden başlar, düşmanımın nesebi de kendisinde biter." Akabinde yine; Erdeşir'in Türk komutanlarla daima iyi geçindiğini, memleketinin birçok yerlerinde bunlarla hem hudut olmaktan çekindiğini ve kendisine varis olacak olanlara, Türklere karşı daima bu siyaseti takip etmelerini istemiştir." diyerek; Türklere "üstünlük payesi" çıkarma iddiasını nerdeyse ZAZA-BÜVEYHİ'lerden bin yıl öncesine taşırır İbn-i Hassül!...

"Ve yeniden Türklerin "meziyetlerinden" dem vururken İbn-i Hassül DEYLEMLİLER ve tanıdık gelenlere! ilişkin çok değerli bilgiler ulaştırıyor günümüze devamla; "Türk ancak askeri kumandanlığına razı olur. Türk bağı çözüldükten sonra askere başbuğ olmak veya perdedarlık etme veya bir fırkanın { halk topluluğu } başına geçmek bir cemaate emir ve neyde bulunmaktan başka bir işe razı olmaz. Onların bu hali kendi beldelerine hemhudut olan ve kendi diyarlarına bitişik bulunan Horasan'a özgü değildir. Mesela onların menşesine en uzak yerlerden olmakla beraber dillerinin hiç bilinmediği Mısır'ı alalım. Ve isterseniz Irak'ı alalım ki Arap, Kürt ve Deylemlilerden muhtelif sınıflara mensup askerleri ihtiva etmekle beraber buranın hükümdarı da Deylemi olup burada kadim bir asalet, ve kadr ve itibarları bulunduğunu iddia etmektedir. Bununla beraber bunların { Deylemleri kastediyor } hali hep böyledir. Halifeler { Abbasi ve Mısır Fatimi halifelerini kastediyor } ve Deylemden olan hükümdarlar bunların { Türkleri kastediyor } kendileriyle boy ölçüşmelerine ve hükümdarlıklarında kendilerine rakip olmalarına ve bunların yavuzluklarına tahammül etmeğe mecbur oldular. Kendilerinde hiçbir zaman onlardan { Türkleri kastediyor } intikam almak ve onları sindirmek kudretini bulamadılar."

Ve ekliyor "Bunlardan olan en garip şey; bütün gördüğümüz milletlerde hususiyle CİL milletinde hemen hemen kötülük umumi olduğu halde bunların içinde halis Türk olanlardan böyle bir ferdin kimse tarafından görülüş olmamasıdır." Devam ediyor Türklerin "meziyetlerine" Türklerden femine davranışları olanları tariflerken de: "Bunların içinde sözlerinde ve işaretlerinde; giyiniş ve davranışların da kadın gibi { kadın gibi davranan } olanlar varsa, bunlar

bu diyarda doğmuş ve buralarda bulunanlardan huy kapmış olan Türklerdir."

Makale yazarından okuyucuya kısa not: Ben tarihçi değilim burada yapmaya çalıştığım meraklı ve dikkatli bir okuyucu duyarlılığıyla ZAZALARIN geçmişi ve tarihlerine değin kendimce önemsedığım bilgileri ZAZA duyarlı insanlarıyla birlikte Türk ve öteki etnisitelerden dostlarımızın dikkatini ZAZALARA dair uydurulan yanlış, haksız ve yersiz mesnetsizliklere çekmekle birlikte; ZAZA gençlerinin gelecekte ZAZA tarihine ilgilerini uyandırmaktır. İnanıyorum ki "çakalar arslanların tarihini yazdıkça" tarihimiz hep karanlıklarda kalır!. Ne vakit ki donanımlı ZAZA gençleri ZAZA tarihini yazmaya başladı o vakit biz ZAZALAR'da her onurlu millet gibi bu gezegende hakkettiğimiz onurlu yeri alırız!. İbn-i Hassül'ün söz konusu eseri ZAZA tarihinin aydınlanması açısından değeri paha biçilmez bir hazinedir. Bu eserin ZAZALAR açısından değeri ve önemi bir akademik çalışmaya konu olacak denli derindir. ■

YARARLANILAN KAYNAKLAR:

a-İbn-i Hassül'ün adı geçen eserinin Dr. Abbas Azzavi muhsasının Odinaryüs. Prof. Dr. M. Şerefettin Yaltkaya'nın türkçe çevirisi. Belleten 1940 yıllı muhtelif sayı ve sayfaları.

b-Sadi S. Kucur: İslam ansiklopedisi.

c-Türk İslam tarihi internet bloğu.

d-Squarekufic: reading islamic epigraphy and history.

Dip notlar: İbn-i Hassül: Orta çağ İslam tarihçisi, edip ve devlet adamı. Ölümü miladi 1056.

Ebu İshak es-Sabî: 10. yüzyıl İslam dünyasının önemli yazar; düşünür ve devlet adamı. Büveyhoğulları hanedanı Adudüddeyle'ye hitaben yazdığı ve günümüze ulaşmayan Deylem ve Büveyhoğulları hanedanlığı tarihini kaleme aldığı kitabü't-tacî adlı eserin sahibidir. Ölümü: miladi 994.

İbnü'l -Esir: Orta çağ İslam tarihçisi ve yazarı 1160-1233.

Cil: Günümüz modern İran'ın da, Gilan eyaletidir.

Deylem: Tarihi Zaza yurdu. Günümüz modern İran'ın da, Gilan eyaletine bağlı Hazar denizinin güney bölgesi.

Beni Dabbe kabilesi: Adnanilere mensup bir Arap kabilesi.

Zaza-Büveyhoğulları hanedanlığı: İran, Irak, Anadolu ve Yemen'de miladi 934 ile 1055 yılları arasında hüküm sürmüş Deylemli bir Zaza hanedanlığıdır

➔ Zazana Dergisi ve Diyarbakır Zaza Derneği Olarak Zaza Davasının Öncülerinden Rahmetli Ebubekir Pamukçu'yu Çermik'e bağlı Buderan Köyünde ziyaret ettik.

Zaza Diline En yakın Dil
TALIŞ DİLİ

Aryan Dilleri arasında Zaza diline en yakın dil kuşkusuz Talış dilidir. Zazalar Zazana bölgesinde (yani Türkiye'nin güneydoğusu ve doğu Anadolu bölgelerinde) yaşarlarken Talışlar ise Hazar denizinin güneyi ve güney batısında (Azerbaycan ve İran'da yaşarlar) yaşayan bu ikiz denilebilecek kardeş halkın dili ile Zaza dili arasındaki bu inanılmaz benzerliği aşağıda sözcüklerle örnekleyelim.

ZAZA	TALIŞ	KÜRT	TÜRK
Pil	pil	gird	büyük
Bermen	bermestare	gırya	ağladı
Ma	ma	em	biz
Şıma	şıma	hûn	siz
May	may	dîy	anne
Venderna	venderne	sekinî	durdurma
Ber	ber	derî	kapı
Kâr	kâr	kâr	iş
Ame	ame	hat	geldi
Vıl	vıl	gûl	gül
Nıng	neng	lıng	ayak
Dar	dar	dar	ağaç
Ow/owk	ow	av	su

İNİYO SIPE

Dewa Bawanki u Zîbêdîka, rocawandê Çermuga, mentiqedê Hesrani dî, paştida kodê Îmbatiya sinordê sukda Şenkusi dî ronayê. Kes kî Bawank ra weyneno, hendikî berzo dewê Hesrani, deşta Soreği ew deşta Diyarbekîri yena kesi verî. Royê Feratî Bawank ra nezdiyo labirê xeylê nımza kewno, o verê Roy zi mentiqey Alduşiyo. Rodê feratî ra vayêndo honiko nerm bî wanqida xoya yeno kesi goşan, kes wazeno kî goştareya wanqida vadê Roy bikero. Namey Bawanki zi no va ra yeno. Zazaki dî herfa “B u V” ya, zuzufin xo vırnenê tayni vanê va, tayni zi vanê ba, kes kî va u wanqiya biyaro pêhet, beno bawanq(rüzgar sesi) teniya “q” biyo “k” ew mahnay kodê Îmbatî(deniz yeli) zi nameyê xo uza ra giroto. Zîbêdik dî Dîki zafî, nameyê xo Dîk ra giroto. Nê wırna dewî zi bî baxçan, bostanan, rezan, meywe, zerzewat u iniyan heta xeylê zenginiyê, çî gunako kî 'erdê ciyê karritemî tayniyê. Nê dewî, çarwey kenê wari, reşbereg kenê. Xortî zafîna şîne xeribey dî xeftiyenê ew zimustani yenê keyandê xo. Sukandê rocakewtenî dî ew Awrîpa dî xeylê Bawankîzi u Zîbêdikanzana estê. Nê dewan miyabeyn dî zi iniyê esto, nameyê cî iniyo sipeyo awa cî zafa ew honika. No ini/eyni, wırdina dewan rê zi zaf mihimo Bawankîzi vanê iniyê mayo, Zîbêdikîzi vanê ê mayo, nê tim u timî nê ini sero lez kenê. Nê rozê lezêndo gırd kenê ew gerey zewmbini kenê. Kefs yeno inidê sipî serî ew weyneno xo corşmey ra labirê nêşeno kî, nê dewan ra dureya ini tespit kero. Kefsker xorî xorî fikirîyeno u vano: 'Ez do neka se bikera?' Kefsker solixê vındeno, fikirîyeno ew dima qerarê xo dano. Vano: 'Ma biyê veyşani, wa hırg dew ra dirê merdîmî şîrê keye dî ma rê şami hadire kerê ew şamiyera xo zi biyarê nê ini serî, ma do bewnîmî şamiya kami ê bini germêriya wexta belî beno kî kancun dewî no ini ra nezdiya, wexta no ini zi beno ê a dewî. 'Bawankîz u Zîbêdikîzana nê fikrî qebul kenê ew danê pıro şîne keye dî şami hadire kerê.' Newe zi gırwe yeno aqılı serî. Bawankîzi xo miyan dî qerar gênê u vanê, ma kî haki bîşelqınîmî, heta bemî inidê sipî serî puçley cî honikî bê zi sipey cî u gulilîkana germî manenê,

wexta iniyo sipe beno ê ma. Zîbêdikîzi zi vanê, bêrê ma pılola surî bîpewzîmî, pılola surî rew-rew honikî nêbena, nê zi pılolda surî rê qerar danê cî. Nê şamiya xo kenê hadire u danê pıro şîne inido sipî serî. Kefsker vano: 'Şima amey?' Nê vanê: 'E ma ameymî. 'Nê şîfreyê xo rakenê u şamiya xo sero ronanê, kefsker u şêlîgya yenê sıfırî serî u şami qontrol kenê kî haki biyê honikî, labirê pılola surî zekî hewna bıgıreyo hedikî germa, wexta kefskerî qerarê xo danê u vanê: 'Dewa Zîbêdikî, ini ra Bawankî nezdiyêriya iniyo sipe zi hımı ê Zîbêdikî.' Bawankîzi xeylê pey kahriyenê, labirê do se bikere qerarê kefskerano, qanuno. Oyo noyo kî iniyo sipe Bawankîzan rê biyo derd, şarê Çermugî timî bî kuşata/yaraney Bawankîzan rê vano: 'Zîbêdikîzan bî aqıldê xoya iniyo sipe şima ra giroto, aqıl Zîbêdikîzan şima ra kerdo vıla.

Nuştoğ : Roşan Hayig

Tarix : 07.08.2016

Not:

Îmbat(deniz yeli) Hesranda bir dağ adı.

Hesran: Çermik'de bir aşiret ve bölge adı.

Xeribey: gurbet.

Wanq:ses(tilki sesi).

DİK: seki, Toprakla elde edilen, bir duvarla desteklenen yüksek düzlük.

Kuşat:şaka.

Alduş: Gerger.

Şenkuş: Çüngüş.

Şelqınayış:haşlamak.

Pılola sur:pekmezden yapılan bulamaç.

Puçle/puçıl:yumurta kabuğu.

Gulilîk:yumurta sarısı.

Şêlîg:cemaat.

Şami:yemek/aş

Hıdır Yanmaz

PAŞTIYA XO MEBESTI ŞILTA BARIYA

Paştiya xo mebesti şilta bariya
 Şilta bari nermek u nazliya
 Ahiwa cenêkda wurni
 Dırbeti da kesirê dariya
 Şew u roj bê hewna mendo qandê to
 Ewro heni ti veyva şariya
 Gijik dê xuwa xo girêdi
 Xo bavuyê kesi meki
 Megirêdi ro zê şariya
 Şari rê tim u tim roşn u tijiya
 Milê mi çewt raya mi tim tariya
 Paştiya xo mebesti birdê şariya
 Zeriya mi tim kewna zuwandê nermekan
 Încilandê barmacıgandê biyayiya
 Gır kira vit vitika kes cayê nereseno
 Cennetê na duni zerveşin u zuwan
 weşiya
 Ti wazenê rehet bikerê
 Xo megirêdi jew dar da vilayêra

Vilayêr por derga rindeka
 Lakin rew şikiyena, to cadı verdena
 Xo girêdi dardê azgîlêra
 Hem mezbuta, hem derg u koma bariya
 Hem zi rindek u xasekêra
 Hem awiya hem bejiya
 Puro quho zey altundê peneso
 Va yeno kay kena zey koçego
 Kes cıra murd nêbeno
 Ju wiyatena cı kesirê dariya
 Na qısa mi xo vira meki
 Sinenê se dara azgilerê bısım
 Paştiya xo mebesti şilta bariya
 Nuştog: Mustafa Karabulut

Zaza Dili ve Kültürü Dergisi
 SANAL ORTAMDA
 www.zazanadergisi.org

ŞEHİRİ BİNGÖL
TİYATROSUNUN
KURUCUSU
YUNUS ÇİFTÇİ
İLE...

ZAZALARIN
ZAZACA TİYATROYA
MÜTHİŞ BİR İLGİSİ VAR

MİNİ
RÖPORTAJ

- YUNUS ÇİFTÇİ'Yİ KISACA TANIYABİLİR MİYİZ?
Bingöl'ün Solhan ilçesinde 1975 yılında doğdum
ZAZAYIM. Evli ve iki çocuk babasıyım.
ASIL MESLEĞİNİZ NEDİR?
Öğretmenim
ŞEHİRİ BİNGÖL TİYATROSUNU NE ZAMAN
KURDUNUZ?
2006 yılında Şehr-i Bingöl Tiyatrosunu kurdum.
Kesintisiz 10 yıldır tiyatro oyunları sahneliyorum
NE ZAMANDAN BERİ ZAZACA OYUN
SERGİLİYORSUNUZ?

2013 yılından beri Zazaca oyunları sahneliyorum.
BUGÜNE KADAR KAÇ OYUN SERGİLEDİNİZ KAÇ
ZAZACA'YDI?
Bugüne kadar 29 oyun sahneledim. Bunların 17
tanesi kendim yazdım. Sahnelenen oyunlardan 8'i
Zazaca'dır
ZAZALARIMIZIN ZAZACA TİYATROYA İLGİSİ NASIL?
Fevkalade müthiş bir ilgi var.
BİZİMLE BU KISA SOHBETİ YAPTIĞINIZ İÇİN
TEŞEKKÜRLER.

Görüldüğü üzere her biri başlı başına birer dil olan Zazaca, Talişçe, Tatca ve Kürtçe arasındaki analiz Zazaca'yı Kürtçe içerisinde eritmeye çalışanlara tokat niteliğindedir.

İRANİ DİLLERDE ÇARPICI
BİR KARŞILAŞTIRMA

Zazaca	Talişçe	Tatca	Kürtçe	Türkçe
Ez / mı	Az/ez/mı	Ez/mı	Ez/mı	Ben
Tı	Tı	Tı	Te	Sen
Şıma	Şıma	Şuma/işmu	Hun	Siz
Non/Nun/Nan	Nun	Nun/Nan	Nan	Ekmek
Her	Zemin	hak/xak	Ağ/heri/xweli	Toprak
Key	Key	xana	Mal	Ev
Dar	Dar	Dor	Dar	Ağaç
Ro	Ro/Rud	Çay	Çem	Nehir
Ko	Ko	Ko/kuh	Çiya	Dağ
Şo	Bışi	Bro	Here	Git
Bé	Bo	Biyo	Were	Gel
Dew	Diw	Di	Gund	Köy
Hemme	Hemme	Hemme	Gış	Hepsi
Raşt	Roşt	Raşt/duz	Rast	Doğru
Her	Her	xer/her	Ker	Eşek
Mar	Mar	Mar	Ma'ar	Yılan
Astor/istor	Ast	As	Hesp	At
Dije	Jeju	Jeju	Jujé/jijo	Kirpi

BİZ ZAZALAR GÜÇLÜYÜZ

Binlerce yıldır türlü felaketler yaşamasına, baskı ve soykırımlara uğramasına rağmen milli değerlerini sadece sözlü kaynaklarla yaşatıp günümüze kadar getirebilen tek halk Zazalardır. Bu gerçeği ünlü araştırmacı yazar prof. W.B LOCKWOOD dile getirmiştir. 'Zazaları atalarının dilini günümüze kadar koruyabilmişlerdir.' Zazalar tarihinde devletler kurmuş savaşlar yapmış özellikle de savaşçı özelliğiyle ön plana çıkmış bir halktır. Zazalar yaptığı kahramanlıkları savaşları başarılarla övünmemiş, diğer halklar gibi tarihi başarılarını kaynaklara geçirmemiştir. Bu yüzden Zazaların tarihini Avrupalı araştırmacı yazarların kaynaklarından öğrenebiliyoruz. Örnek Türklerin ilk yazılı kaynaklarında şu ifadeler geçer: "aç fakir milleti hep toplattım, fakir milleti zengin kıldım." Bir hükümdar kendi yaptıklarını anlatıyor kendini övüyor. Bunu yaptım, şunu yaptım diye. Türk tarihinin ilk yazılı kaynağında hükümdar yaptıklarını anlatıyor. Çoğu milletlerin yazılı kaynaklarında kendi halkını ve milletiyle ilgili tarihi olaylar yüceltilerek anlatılır. İşte Zaza milletinde bu durum yoktur. Bu tıpkı tavukla hindinin yumurtlamasına benzer. Her ikisi de yumurtlar fakat hindi yumurtladığı zaman yumurta yaptığını kimse anlamaz. Ama tavuk yumurtladığı zaman ortalığı inletir. "Gıt gıdak gıd gıdak, bakın ben yumurtladım" diye bas bas bağırır. Hâlbuki hindi de yumurta yapar ve hem de tavuktan daha büyük. Ama yine de tavuk gibi ses çıkarmaz. Zazalar da diğer halklar gibi Savaşlar yapmış. Devletler kurmuş. İmparatorluklar yönetmiştir. Fakat diğer milletler gibi bunun reklâmını yapmamıştır.

İngilizler, Türkler, Fransızlar vs diğer milletler tarihsel başarılarını sürekli hatırlatmış ve yazılı kaynaklara geçirmiştir Tavuk misali. Zazalar ise yaptığı görkemli başarıları normal bir şey yapmış gibi hiç afişe etmemiştir hindi gibi. Biz Zazalar güçlüyüz. Bu gücümüzü 3 kıtaya hükmeden Osmanlı bile kabul etmiştir. 3 kıtaya hükmeden Osmanlı İmparatorluğu Küçük bir ili hiç tam olarak egemenliği altına hiçbir zaman alamamıştır. O şehir ZAZA ŞEHİRİ DERSİM. Dersim daima özel bir yer olmuştur. Sancağı diğer il sancaklarından farklı olmuştur. Bazı dönemlerde Dersim'e karşı bir sefer düzenlenmişse de başarılı olamamıştır. Tamamı Kürt aşiretlerinden oluşan Kürt Hamidiye Alaylarının Zaza Şehri Dersimi ele geçirmek için kurulması tarihteki bir örnektir. 1920'lere kadar Dersim bu özelliğini korumuştur. Zazaların gücü ortadır. Bugün Anadoludaki başarılı hareket ve oluşumların arkasında Zazalar vardır. Basit bir örnek bugün Zaza milletvekilleri, Zaza il ve ilçe parti başkanları, parti kollarındaki Zaza yöneticilerin hepsi çıkıp; "biz partilerimizin görevlerinden istifa ediyoruz" dese. Zaza milletvekilleri de partimizden istifa edip "Zaza kökenli vekil arkadaşlarımızla, meclis çatısı altında yeni bir oluşuma gidiyoruz" dese. HDP, AKP, CHP, MHP partisi diye bir şey kalır mı?

Zazaların gücünden herkes haberdâr. Bu nedenle Zazaların asimile olması, yok olması, buharlaşması her kesimin ortak faydası olması sebebiyle, aynı zamanda gizli hedefleridir.

Zazana Dergisi Çalışma Grubu

ZAZACA KÛRTÇE'DEN

ÇOK FARKLI BİR DİLDİR

Zazalar komşu halkı Kürtlerle yüzyıllardır içiçe yaşamıştır. Aynı coğrafyayı paylaşmış kız alıp kız vermiştir. Bu iki millet birbiriyle sıkı bağlarının olmasına rağmen dilleri kültürleri kendi özelliklerini koruyabilmiştir. Zaza dili ve Kürt dili üzerine araştırma yapan dilbilimciler ve araştırmacı yazarlar özellikle Kürtçe ve Zazaca arasındaki büyük farklılıklara dikkat çekmiş yüzyıllardır aynı coğrafyayı paylaşmalarına rağmen dilleri arasındaki benzerliğin yok denecek kadar az olduğunu dile getirmişlerdir. Zaza dili ve Kürt dili üzerine araştırma yapan dilbilimciler yüzyıllar önce bu konuda şöyle söylemleri olmuştur: Peter Lerch, Zazaca Kürtler için tek tek sözcüklere varıncaya dek anlaşılmaz. diyerek bu farklılığı dile getirmiştir. Müller ise Zazaca'nın kendine özgü nominal yapısı komşusu İran kökenli Kürtçe'den ayrılır diyerek Zaza dilinin nominal yapısı ile Kürt dilinin nominal yapısının farklı olduğunu ifade etmiştir. E.B. Soane 1909 yılında şunu yazmıştır: Zazaca Farsça'nın bir diğer çağını korumuştur diyerek Zaza dilinin bir ayrı özeliğinden bahsetmiştir. Zaza dilinin Fars dilinden önce Zaza dilinin olduğuna işaret etmiştir. 1903-1907 yılları

arasında ise Kürt dilini araştırmak için incelemelerde bulunan Oskar Mann uzun bir çalışma ve araştırmadan sonra Prusya Bilimler Akademisine gönderdiği raporda Zazaca'nın Kürtçe'den çok farklı bir dil olduğu gerçeğini yazmıştır. Prusya Bilimler Akademisi'ndeki geçmiş çalışmaların aksine Zazaca çok geniş coğrafyalara yayılan ve Kürtçe'den bağımsız bir dil olduğu vurgulamıştır. Günümüz filologları Zazaca ve Kürtçe'yi karşılaştırmalarında da bu büyük gramatik sözcüksel ve yapısal olan farklılıklarını görmekteler. Zaza dili üzerine yapılan ilk çalışmaların Avrupalı dilbilimciler tarafından gerçekleşmesi, Zaza dili üzerine bilgileri Avrupalı dilbilimcilerin yazdığı kaynaklardan bulabiliyoruz. Son yıllarda Zaza dili üzerine Zaza Kürt ve Türk akademisyenler de çalışmalar yapmaya başladı. Fakat maalesef bu çalışmalar çoğu siyasi-ideolojik kaygılarla yapıldığı için bilimsel bir belge yerine ideolojik siyasi belge oluyor. Bu yüzden yüzyıllar önce ideolojik çıkar kaygısı olmayan tarafsız dilbilimcilerin çalışmalarına yer verdim. Bazen gerçekleri dış pencereden bakanlar daha iyi analiz eder. ■ Nuştoğ: Ali Pironij

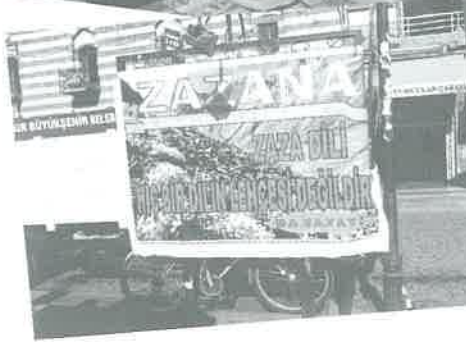
*Mahsre (Bağbozumu)
Dewa Zazayo Hungani - Ğulimo - Xarpêt
(Zaza köyü Çataklı - Alacakaya - Elazığ)*

Diyarbakır merkez, Yenişehir ve Sur(Dağkapı)'da Mayıs ve Ağustos aylarında açtığımız standlarımız. Ayrıca Diyarbakır Bağlar ilçesindeki standımız sürekli açıktır.

Siverekli Zaza yurtseverimiz sayın Eyüp Balyeyen dergimizin Bursa ve İstanbul'da binlerce soydaşımıza ulaşmasını sağlamıştır. Kendisine teşekkür ederiz.

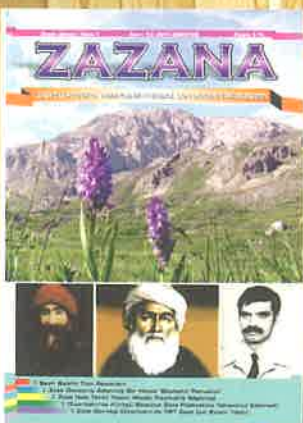
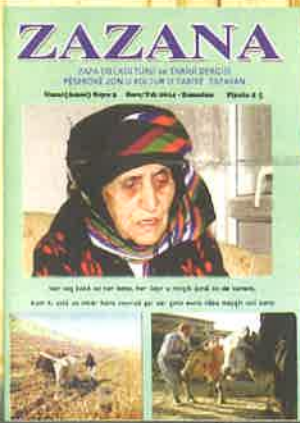

PÊSEROKÊ ZON U KULTÜR U TARİXÊ ZAZAYAN

ZAZANA

ZAZA DİLİ, KÜLTÜRÜ VE TARİHİ DERGİSİ / PÊSEROKÊ ZON U KULTÜR U TARİXÊ ZAZAYAN

İletişim: 0555.211 11 00

www.zazanadergisi.org

Zazana'nın resmi yayını
Zaza halkının resmi yayını
Zaza davasının yayını

ZAZANA

ZAZA DİLİ, KÜLTÜRÜ VE TARİHİ DERGİSİ / PÊSEROKÊ ZON U KULTUR U TARİXÊ ZAZAYAN

İletişim: 0555 211 11 00

*Zazana bigiri,
Zazana biwani,
Zazana vilaki,
wa tim u tim vejiyo*

